

*Piros pünkösöd, juttasd tiszta fényed'
Ma is minden bánkodó szívének,
Hogy ki tévelyg kétségbe', homályba':
Világító sugaradat áldja.*

*Habozóknak oldjad meg a nyelvét,
Világosítsd hittel föl az elmét.
Hogy az eszme szívből szívbe szálljon,
Diadallal az egész világon!*

*Piros pünkösöd, szállj le a világra,
Taníts meg új nyelvre, új imára.
Oszlasd széjjel mindenütt az éjet,
Szeretnek sugara, Szentlélek!*

(Reviczky Gyula: Pünkösöd ünnepére – részlet)

XXIX. évfolyam 5. szám
2022. május

Csapody T.: „Itt bent mindenki...”	5038
Demeczky J.: Lényeges a személyiség	5044
Garay A.: Becsület vagy boldogulás	5045
Bulányi Gy.: Hamvas és a kereszténység	5046
Bulányi Gy.: Békemenet	5049
Farkas I.: Láthatatlan kiállítás	5050
Bóta T.: Az igazi világosság	5052
Demeczky J.: Sík Toma...	5054
Wass A.: Funtinelli boszorkány	5058
Farkas I.: Janó és a halak	5059
Habos L.: Korrajz	5059

«Az emberi elköteleződés folyóirata – családjunkért,
nemzetünkért, mindenkiért – Isten Országá megvalósulásáért.»
Elérhetőség: koinonia.tarsak@gmail.com

CSAPODY TAMÁS

**„ITT BENN MINDENKI ÁRTATLAN”
BESZÉLGETÉS DR. MERZA JÓZSEFFEL, AZ
EGYIK ELSŐ KATOLIKUS KATONAI
SZOLGÁLATMEGTAGADÓVAL, A BOKOR
BÁZISKÖZÖSSÉGI MOZGALOM EGYIK
VEZETŐJÉVEL**

„A Budapesti Katonai Bíróság Budapesten, az 1979. szeptember 24-én megtartott nyilvános tárgyalás adatai alapján meghozta az alábbi Ítéletet: az 1979. szeptember 18-tól őrizetben lévő Dr. Merza József polgári egyén vádlottat bűnösnek mondta ki katonai szolgálatmegtagadásának büntetében és ezért 8 (nyolc) hónapi szabadságvesztésre, mint fő- és 1 (egy) évre a közügyektől eltiltásra, mint mellékbüntetésre ítéli. A szabadságvesztést fogházban kell végrehajtani.” (idézet az első fokú bíróság ítéletéből)

Engem még a szentistváni Magyarország eszméivel oltottak be, s nem is akárhogyan. Hosszú idő kellett ahhoz, hogy belássam: aki itt ezeréves határokbán, vagy magyar államhatalmi fennsőbbségben gondolkodik,

annak embert kell ölni, s egészen biztosan magyarokat is. Ezen túl: mindenki, aki magyar hatalmi politikában gondolkodik, életveszélyesen kockáztatja a magyar nép létét. Ezt racionálisan végig kell gondolni. Azt is láttam továbbá — gyerekkori tapasztalataim is voltak —, hogy bűnöket követtünk el az országunkban élő nemzetiségek ellen. Régen is, most is. A falukutatók, a kisebbségben élő baloldali írók sokat segítettek abban, hogy többé ne keverjem össze Szent István és a magyarokat védő Szűz Mária személye miatt a vallásosságot a századforduló Nagy-Magyarországának állameszméjével, s szokjam le büszke magyarságomról, amit többre tartottam más, szomszédos népek önazonosságánál. Meglepett, hogy kommunista és szocialista is tudja szeretni nemzetét, s ma az a meggyőződésem, hogy a század első felében a gyakran nem-vallásos baloldali gondolkodásúak népszerűtete etikailag magasabb rendű volt, mint a vallást is felvonultató jobboldaliaké. A baloldaliak nem hitték, hogy Isten állást foglal valamelyik párton a keresztény nemzetek egymás közti verekedéseiben. Azt mutatták meg, hogy a nép dolgozik, keresetéből él, az embereknek közösek a mindennapi problémáik, egymásra vannak utalva, s bűnös az, aki valamilyen elmélet alapján egymásnak ugrasztja őket.

Persze korábban mindig jó katonára akartam lenni. Becsültem, s ha az emberöléssel és a feltétlen engedelmisséggel kapcsolatos tényezőktől eltekintünk, akkor ma is becsülöm a katonai élet erényeit, a korai kelést, a jól beosztott napi munkát, a fizikai megpróbáltatásokban való helytállást, a bajtársiasságot, a bátorságot. Egyetemista koromban a nyári katonai táborban egy hónap alatt három kilót híztam, pedig nehéz volt a páncéltörő ágyút tolni a homokban. Az ilyen nyavalyás értelmiséginek jót tesz, ha rendszeres fizikai munkára fogják.

Az egyetemen heti három órában kaptunk elméleti képzést, s ezt követte 52 és 53 nyarán egy hónapos tábor. 54-ben nem kellett bevonulni, az 55-ben esedékes 3 hónapos kiképzésről viszont egészségi alkalmatlanság címén kiszuperáltak. Nagyon szégyelltem magam, hogy alkalmatlan alak vagyok, s csak akkor jöttem helyre, amikor 55 nyarán, bevonulás után egy hónappal, behívtak a debreceni kiegészítő parancsnokságra, és ott Pestről jött politikai tiszték kb. 20 perces ledorongolás után elmagyarázták, hogy ilyen emberből nem lehet a néphadsereg tisztje. Jelzőket is mondtak, amelyeket dühösen visszautasítottam, dehát ez nem hatotta meg őket. Maradtam szakaszvezető a páncéltörő tüzérségnél, s azt gondoltam, hogy többé nem lesz találkozásom a hadsereggel.

Gondolkodásom alakulására nagy hatással volt az antikvárium! kínálat szabadabbá válása. 1957-ben olyan könyvekhez is hozzá lehetett jutni, amelyek korábban tiltottak voltak, vagy pult alatt keltek el. Így esett, hogy 57 elején a Nagytemplom mellett, Bertók Lajos antikváriumában megvásároltam azt a kis Gandhi

könyvet, amit te is ismersz, s amit ronggyá olvastunk az elmúlt 30 év alatt. Mindjárt az elején mérgeledni kezdtem. Hogyan merészeli Gandhi azt mondani, hogy a keresztény egyházak, illetve Európa nem valósította meg az evangélium tanítását? Bár sok mindent olvastam és tanultam addig, mégis fájt Gandhi sommás ítélete, mert azt hittem, hogy a nyilvánvaló hibák ellenére, a katolikus egyház helyesen képviseli az evangélium szellemét. Kénytelen-kelletlen el kellett fogadnom az elmúlt évtized valós egyházkritikáját, de még nem láttam azokat a mélyen fekvő okokat, amelyek továbbra is léteztek, s amelyek a korábbi bajok forrásai voltak. Gandhi nyomán elkezdtem megérteni az erőszakmentesség elvét. Ezzel egyidőben felfedeztem egy számomra ismeretlen baloldali író, Balogh Edgárt. A „Hármas kis tükör” olvasása sok politikai ábrándtól és hamisságtól szabadított meg. Rájöttem, hogy a nép életét nem előre felvett ideológiák és állameszmék szemszögéből kell vizsgálni, hanem tényszerűen, úgy, ahogyan van. Felfedeztem a „Sarló” mozgalmat, majd Fábry Zoltánt, később az erdélyi Bözödi Györgyöt. Ezek csak szeszélyesen említett nevek, de elmondom őket, mert írásaik nagyon jót tettek romantikus magyarság szemléletem megváltozásának. Bizonyára igaz volt az „Anyanyelve magyar” fájdalmas nosztalgiájának, de Benedek Elek szociográfiai megállapításai — nem meséi! — hideg vízzel öntötték le ábrándjaimat. A helyzetek objektív megfigyelését, az eltérő nézetekkel való korrekt vita folytatását e baloldali szerzőktől is tanultam, s nem késlekedtem akár lelkigyakorlatos elmélkedésekbe is beolvasztani a megértett igazságokat. Tudod, hogy mindig bújtam az újságokat is. A néger polgárjogi mozgalom eseményei révén ismertem meg Martin Luther King gondolatait és erőszakmentes harcát. Ez is egy összetevője volt gondolkodásom alakulásának. Bulányi György szabadulása után pár évvel szintén foglalkozni kezdett az erőszakmentesség elvével, hamar elkezdtük a közös vitát és gondolkodást. Én még hittem a forradalmak szükségességében, ezért nagyon örültem azoknak az anyagoknak, amiket Bulányi ajánlott olvasásra és átgondolásra.

Elsősorban szépirodalmat ajánlott. A háború után sokan foglalkoztak a háború, az erőszak, a lelkiismeret kérdéseivel. Ha az ember egy kicsit körülnézett, a legkülönbözőbb témájú írásokban fedezhette fel az író nyílt vagy burkolt erőszakellenes álláspontját, vagy legalábbis azt a törekvést, hogy élesen ábrázolja az erőt, a hatalom és az etika feszültségét. „Az áruló”, Sánta Ferenc szép kisregénye, pontosan bemutatja a huszita vallásháború két, ellentétes táborba tartozó alakján az erőszakos vallásterjesztés lényegében egy kategóriába tartozó erkölcsstelen, gyilkos és a szegényeket még szegényebbé tevő jellegét. Sánta az élet védelmét látta csúcsértéknek, csakúgy, mint az „Ötödik pecsét”-ben. Illyés Gyula a Kortársban közölte először a „Himnusz a nőkhöz” című versét. Igen, azoknak kell himnuszt

zengeni, akik teremtik és óvják, s nem a katonáknak, váraknak, ágyúknak, akik és amelyek csak kioltani tudják az életet. Németh László drámakötetében megjelent a „Gandhi halála” egy szép tanulmány kíséretében. Németh rávilágított arra, hogy az erőszakmentes embernek egy ponton el kell döntenie, hűséges marad-e felfogásához, s akkor elvész, vagy okosan megalkuszik, s ezzel megmenti életét. Nehéz a jó és szelíd Krisztust követni, s ugyanakkor elvállalni a szent hit tisztasága érdekében az eretnek ariánusok kiirtását — mondta Déry Tibor, miközben látszólag könnyedén vázolta fel milánói Ambrus püspök alakját, cselekedeteinek ellentmondásosságával együtt. Nemsokára közös kötetet adott ki Illyéssel „Szembenézni — Az éden elvesztése” címmel, amely a jó felé indulás hatékony programját mondja el. Kodolányi a „Vízözön”-ben megfogalmazta az embernek azt a képességét, hogy le tudjon mondani az erőszakról, bízva egy jobb világ eljövételében. Magyarokról, hirtelenében ennyit. Dehát ott volt a remek külföldi irodalom is. 1957-ben vettem meg Böll kisregényét, az „Ádám, hol voltál” -t, s attól kezdve nem volt olyan Böll-írás, amit föl ne hajtottam volna, lett legyen az könyv, vagy egy cikk a Világosság-ban. A Nagyvilág hozta Hochwálder „Szent kísérlet” -ét és Silone-tól „Egy jámbor keresztény kalandját”-t, azaz egy naiv pápa kudarcát. Schwartz—Bárt regényéből — „Az igazak ivadékát”-ból — megtudtam, mit jelent újból és újból üldözöttnek lenni, Morris West könyvei megmutatták az igazság, az erkölcs, a hatalom, az erőszak sajátos összefonódását és ellentmondásait. Az igazság másodrangú a politikai célok mögött, hirdeti a „The Big Story”, s a vietnami háború erkölcstelensége miatt vonul meditációba egy amerikai diplomata a „The Ambassador”-ban. Westnek még egyetlen könyve sem jelent meg magyarul, jóllehet egy időben ő volt az angol Pen Club elnöke. Gilbert Cesbrontól sem fordítottak még le semmit, pedig az „Entre chiens et loups” nagy hatást gyakorolt rám azzal, hogy megvilágította a szerétéiből fakadó bátorság erejét, s amellet fehérén-feketén bemutatta a pártpolitikák erőszakvilágát, a franciák algériai háborújának igazságtalanságát. Tanultam Green-től, tűnődtem West-tel: meddig hős egy katona, és mikortól közbüntényes gyilkos. De megállók a felsorolásban, mert igaza van Vitányi Ivánnak, amikor egy jó 20 éve megjelent cikkében azt mondja, hogy bárki nagyon gyorsan össze tud állítani egy szép antológiát az erőszakmentességről. Én is összeállítottam egyet, valamikor 1970 táján, megtoldva még a Concilium című nemzetközi teológiai folyóirat néhány évfolyamából összegyűjtött cikkek áttekintésével. Volt ezekben minden, az első keresztények felfogásától kezdve, a jogos önvédelmen át a béke és az igazságos háború kérdéséig, a latin—amerikai felszabadulási teológiáig. Abban az időben jelent meg a Valóságban Vitányi Iván cikke, az „Ideológiai vallomások”. Tetszett nekem, gondoltam, én is vallók. Megkértem Vekerdí Lászlót, hogy

jelentsen be Vitányinál, mivel ismeretlenül nem akartam beállítani a szerkesztőségbe. Vitányi átvette a kéziratot, majd egy idő múlva azt mondta, hogy a szerkesztőség elolvasta, de épp most kaptak Hernádi miatt erős kritikát. Nem lenne jó, ha a cikk megjelenése után kijönne egy ezredes a szerkesztőségbe és megmagyarázná nekik, hogy mihez tartás magukat. Ha beleegyezem, akkor Simái Mihály segítségével esetleg fel tudják használni külföldi publikálásra. Otthagytam a kéziratot, nem tudom mi lett vele. Lehet, hogy csak egy középiskolai dolgozat szintjét ütötte meg. ’72-ben azért utólag betettük a Karácsonyi Ajándékba, a Bokor Karácsonykor megjelenő köteteinek egyikébe, hogy legalább az irodalomjegyzéke ne vesszen kárba.

Az erőszakmentesség tartalma tehát 1970-re szépen összeállt, 1975-re pedig már elég sok fiatal ember le is vonta azt a következtetést, hogy a „Ne ölj!” parancs elfogadása egyenértékű azzal, hogy a hívő ember nem fog fegyvert, nem is tanul fegyverforgatást, vagyis nem lép be a hadseregbe. Az elméleti tisztánlátás ellenére a gyakorlatban óvatosak voltunk. Ezzel magyarázható az, hogy amikor két barátunk lelkiileg teljesen készen állt a katonai szolgálat megtagadására, akkor lebeszéljük őket vállalkozásukról. A múlt megtorlásainak ismeretében nem tudtuk, hogy mekkora csapást mérne ránk a rendőrség, s kibírná-e közösségünk ezt a csapást. Megkérdeztünk más, tapasztalt embert, ügyvédet is, s nem sok jóval biztattak. Nem akartuk, hogy a sietségek esetleg emberi lelkek essenek áldozatul. Kétségtelen, hogy ez a visszafogás nem tett jót barátaink lelki fejlődésének, de ennek részleteiről ők tudnának beszélni. Megakasztottuk őket lendületükben, ők beleegyeztek, de azt hiszem, később megbánták. A kép azonban így emberi, így történelmi, így érthető, s nem utánozhatatlan csoda. Ha az ember nem hagiográfiai megdicsőülésre vágyik, akkor úgy kell elmondania dolgait, ahogy azok vannak.

1977-ben tudtuk meg, hogy Kiszely Károly katolikus teológus, katonai szolgálatmegtagadó, a baracskai fogházban tölti közel hároméves büntetését. Hamarosan egy írása is kezünkbe került, amely jól sikerült kis karcolat volt egy szintén Baracskán lévő Jehova tanúró. Olyan szép, világos írás volt, hogy „Misi” címmel betettük a Karácsonyi Ajándék következő füzetébe. Azért emlékszem jól rá, mert azt a füzetet én szerkesztettem. El is határoztuk, hogy ha Kiszely szabadul, kapcsolatot teremtünk vele. Ez meg is történt. Szabadulása után Kiszely nem akart semmiféle közösséghez sem tartozni, de Bulányi György többször is találkozott vele, s beszélgetéseik alapján jó képünk alakult ki a lelkiismereti tiltakozók fogházbéli életkörülményeiről, s az egész kérdés bírósági gyakorlatáról. Egy év múlva mi is elkezdtük a sorozatos „bevonulást”, Karcsi pedig hamarosan kampányt indított a szolgálatmegtagadás emberi jogának biztosítása érdekében. Az akkor még illegális ellenzék támogatta törekvését. Első fogalmazványával még nem

tudtunk egyetérteni, mivel megengedte a fegyvertelen katonai szolgálatot is, később azonban már ő is a polgári szolgálat általunk is kívánt feltételeit fogalmazta meg.

1979 őszén behívtak 19 napos továbbképzésre, amit megtagadtam. Családomnak megmondtam, hogy valószínűleg be fognak csukni. Igyekeztem romantika nélkül lefesteni a jövőt, mondván: egyszer ezen is túljutunk. Ők annyi romantikát vegyítettek az ügybe, hogy bemenetelem reggelén a három gyerek — Ági nem, ő még kicsi volt — átnyújtott egy szentképet, aminek a hátán pár sor volt az aláírásukkal, evvel kívánva erőt, bátorítást vagy jó szerencsét az akcióhoz. Mivel tudtam, hogy a börtönben mindent elvesznek az embertől, azért levágtam a kép egyik sarkát, s azzal a papírdarabbal a zsebemben vonultam be. Azt tudtam, hogy törvény szerint 5 évig terjedő börtönnel büntethetnek, de elképzelhető volt, hogy felfűjják az ügyet államellenes összeesküvéssé, esetleg belekevernek egy kis külföldi kapcsolatot. Mondhatták volna azt is, hogy cselekedetem társadalmilag különösen veszélyes, mivel ha katolikusok is elkezdik a szolgálatmegtagadást, az nagyságrendileg több embert jelent, mint a korábbi, kis felekezethez tartozó megtagadók. Nem régen még kisközösségeket sújtó perek voltak, s az sem volt világos, mennyire akarja az állam betartani a '75-ös Helsinki Egyezményt. Ma már látjuk, hogy Helsinki bizonyos tekintetben mérföldkő volt, de akkor, közlőrl, még nem lehetett jósólni. A tárgyaláson kiderült, hogy az ügyet az egyéni szolgálatmegtagadás szokott keretei között akarják tartani, s ezért, amikor meglepetésemre csupán 8 hónap fogházra ítélték, fellebbeztem, jóllehet előzőleg úgy döntöttem, hogy fellebbezni csak három évet meghaladó büntetés esetén fogok.

Az 1978. évi új Btk. bevezetésével a Kádár-rendszer előrelépett a törvényesség tekintetében. Ennek hatását érezni lehetett mind a bírósági eljárás során, mind pedig a börtönben. A kihallgatások tisztességes módon folytak le, a jegyzőkönyveket rendesen vették fel, valótlaniságot nem akartak aláírni. Fizikai fenyegetést nem alkalmaztak, mástól sem hallottam ilyesmiről. Persze a bírók vagy ügyészek időnkint felháborodtak, de ez a meggyőződés bizonyos szintje felett nem befolyásolja az embert. Egyszóval 79-ben messze voltunk a korábbi két évtized gyakorlatától. Mivel idősebb és többek által ismert ember voltam, ezért eleve más hangnemre számíhattam, mint egy fiatal ember, tapasztalataim szerint azonban a fiatalokkal sem voltak komiszak. Rabtársaim összeismertettek egy Józsi nevű fiúval, aki Jehova tanúja volt, és 33 hónapos büntetését töltötte. Tehetséges gyerek volt, a Bolyai János technikum elvégzése után rögtön felvették a műegyetem textilgépész szakára, de hát előbb katonának kellett volna menni. Egyetem helyett így a Fő utcában kötött ki. Ott élt nyugodt, vonzó stílusban. Esténként találkoztam vele, amikor az új Btk. szellemében

kinyitották az egy folyosóra nyíló zárkák ajtaját, s át lehetett menni egymáshoz beszélgetni, keresztretjvényt fejteni, rexezni. Életéből, szavaiból azt láttam, hogy egy meggyőződéses fiatalember képes arra, hogy károsodás nélkül töltsse el a közel hároméves büntetést. Kellott ez a tapasztalat, hiszen nem volt világos, hogy milyen hatással van a börtönélet egy élete elején álló, nagyon sok mindenről lemondani kényszerülő fiatalemberre. Nekem könnyű életem volt benn, mivel hamar felfedezték, hogy egy matematikus érkezett az intézetbe. Bár ítéletem még nem volt jogerős, a házban lévő tervezőintézetben dolgozhattam, ahol költségvetéseket kellett számolni. Egy jó öreg Triumphator számológépet forgatgattam munkaidőben, s közben beszélgettünk az életről. Itt benn mindenki ártatlan - mondogattuk, amikor valaki hosszasan ecsetelte, hogy mások miatt csukták be. Az irodán az első elkövetőket alkalmazták, volt közöttünk nem egy építészmérnök, kerületi párttitkár, a néphadsereg főtisztje, technikus, kőműves. Az iroda vezetője egy jóindulatú építészmérnök volt, aki a pap rokonának írt levelét is megmutatta nekem - a stílus helyessége érdekelte —, hogy jónak tartom-e. Más alkalommal viszont figyelmeztetett, hogy elitéit vagyok, és úgy is kell viselkednem. A kollégák szerettek és nem tartottak bűnösnek.

Az elsőfokú tárgyaláson a bíró kissé kemény volt, de hát egy elsőfokú bírónak mindig keménynek kell lenni. Sokáig huzakodtunk, közel négy óráig tartott a tárgyalás, ami mai szemmel nézve elég hosszú. Közben szünetet kellett tartani, mert a bíró nem hitte el, hogy rám nem vonatkozik a nazarénusokkal kötött egyezmény, s ezért meg akart győződni a tényleges helyzetről. Az ügyészt elég alaposan érdekelte, hogy milyen érveket tudok felhozni álláspontom alátámasztására. Feleségem behozta az ügyvédnek - kirendelt ügyvéd volt, egy tisztességes református férfi — a II. Vatikáni Zsinat dokumentumait tartalmazó kötetet, ami a Szent István Társulatnál jelent meg. A bíró megnézte a Gaudium et Spes dekrétum idevágó szakaszát, majd visszaadta a könyvet azzal, hogy nem a Szent István Társulat kormányozza Magyarországot. Az ügyvéd kitett magáért, idézett az aznapi Magyar Nemzetből, amely leírt egy békegyűlést. Lám, az emberek a békéért fáradoznak, s vannak egyesek, akik így akarják megteremtteni a békét. Összefoglalva: egyikét bántó megjegyzést leszámítva a tárgyalás formailag kifogástalanul zajlott le.

A másodfokú tárgyaláson Korda György hadbíró ezredes közölte, hogy azért hívtak be 19 napra, hogy számítástechnikát oktassak a seregben. Nem szóltam rá semmit. Magamban azon gondolkoztam, hogy miféle számítástechnikát lehet 19 nap alatt oktatni, meg sem győződtek előzetesen arról, hogy értek-e a számítástechnikához, s szerintem ilyesmire nem behívóparanccsal szokták az embert felkérni. Azt csak utólag tudtam meg, hogy négy gyerekkel nem lehet

behívni az embereket. Hallgattam. Ezután a bíró megkérdezte, hogy vállalnám-e az oktatást a hadseregben. Nemmel válaszoltam. Dehát a műegyetemen katonákat is tanítottam — így a bíró. A műegyetem nem katonai intézmény, én mérnököket tanítottam, s nem tehettem arról, ha az 500 hallgató között néhány katona is akadt. A bíró felszólított, hogy még egyszer gondoljam meg, vállalnék-e oktatást a hadseregben. Azt válaszoltam, hogy semmiféle formában nem vagyok hajlandó együttműködni a katonasággal. Miután ilyen kiválóan elástam magam merev álláspontommal, legnagyobb ámulatomra a bíróság 5 hónapi fogháznak megfelelő pénzbüntetéssé változtatta át az elsőfokú bíróság ítéletét, s elrendelte azonnali szabadlábra helyezésemet. Két órán belül kitétek a börtönből. Sebesen dobáltam egy pokrócba a leadandó tárgyakat, otthagya a többieknek a számukra is értékes dolgokat: egy üveg ecetes hagymát, kekszet, sűrített tejet, szalonnát. A börtönőr tűnődve nézte igyekezetemet. „Maga sem tetőfedő” - mondta mély bölcsességgel.

Ha nagyobb porverés nélkül félre akarnak állítani valakit, akkor legjobb, ha bolondnak nyilvánítják. A Legfelsőbb Bírósági tárgyalás előtt elvittek a Róbert Károly körüti katonai kórházba, és az ottani pszichiátriai osztályon elvégeztek egy pár tesztet. Nem tudom mi lehetett az eredménye, de tény, hogy nemsokára be kellett vonulnom Hűvösvölgybe. Erre azért is szükség volt, mert a legfőbb ügyész törvényességi óvást nyújtott be a Legfelsőbb Bíróság ítélete ellen. Alaposabban meg kellett tehát nézni engem. Négy napot töltöttem Pollner György osztályán, ahol alaposan foglalkoztak velem, neurológiai vizsgálatról kezdve a többször megismételt mindenféle teszteken át. Alaposan megvizsgálták a pszichémet, sajnálom is, hogy nem olvashattam a zárójelentést, legalább tudnám, hogy mi lappang a lelkem mélyén. Így felszerelve, a Legfelsőbb Bíróság Elnöki Tanácsa elutasította a legfőbb ügyész óvását. Szíjártó Károly azonban veszedelmesnek tartotta ezt a nagyvonalúságot, s még egyszer törvényességi óvást emelt. Az Elnöki Tanács ismét elutasította. Gondolhatod, hogy már eléggé azt hittem: nem úszom meg szárazon ezt a tárgyalássorozatot. Szerencsém volt. A legutolsó tárgyalásra be tudtam vinni a feleségemet és Kovács Terit. Amikor vége volt, elsétáltunk a rakparton az Angelika cukrászdáig, ahol akkor voltam először — s eddig még utoljára. Megettünk egy fagyaltot, s azt mondtuk: bolond a világ. Egészen biztos, hogy a vizsgálatok szerint inkább én voltam az.

Visszamentem a munkahelyemre, az Akadémia Matematikai Kutató Intézetébe. A kollégáim barátságosan fogadtak, még azok sem voltak ellenségesek, akik egyébként teljesen helytelenítették a viselkedésemet. Nálunk világlátott emberek dolgoznak, akiknek ez ismert magatartásforma volt. Tudomásul vették, legfeljebb óvtak a további nyugtalankodástól, mondván, hogy ez bármikor rosszabbul is sikerülhet.

Kollégáim közül többen megjárták a keleti és nyugati hadifogolytáborokat, voltak egykori ukrainai munkaszolgálatosok, Bort megjárt lágerlakók. Volt, aki Recskén ült, másvalaki a Szovjetunióban. Tudták, hogy az ember élete rossz időkben igen keveset számít. Az Akadémia vezetése is udvarias volt, hiszen régóta ismertek, dolgoztam is nekik. Azonban bármennyire is megértők voltak, a kutatói állásból ki kellett tenni. Az Akadémia becsületére válik viszont, hogy meghagyták a kandidátusi fokozatomat és a vele járó anyagi pótlékot.

A munkahelyemről papíron elbocsátottak a szolgálat megtagadásának napjától, de kijöve után szerződéssel alkalmaztak 1980 végéig, hogy állást tudjak szerezni magamnak. Éppen ilyen ügyben mozgolódtam, amikor kompromisszumot ajánlottak: maradjak könyvtáros az intézetben. Nekem is jó, mert nem kell a bizonytalanba mennem, nekik is, mert lesz egy matematikus végzettségű ember a könyvtárosok között. Elfogadtam, mert azt gondoltam: így is lehet a matematikát szolgálni.

Amikor beosztottak a könyvtárba, a fizetésem több lett pár száz forinttal, mivel a nyelvpótlékot magasabb százalékkal fizetik az adminisztratív státusban lévőknek. A könyvtár akkori vezetője, Reök Zsuzsa, okos, szakmáját szerető és tudó ember volt. Megtanultam tőle a könyvtárosi mesterség alapvető tudnivalóit, a többi már ráragad az emberre a munka során.

Eltelt egy év a második törvényességi óvás elutasítása után. 1981 tavaszán felszólítást kaptam a korábban elvett katonakönyvem átvételére. Bementem a Dózsa György úti kiegészítő parancsnokságra, s megkérdeztem: mit akarnak. Itt a katonakönyv, vegyem át. Megnéztem a könyvet, be van-e írva, hogy megtagadtam a szolgálatot, s ezért elítéltek. Azt nem szokták beírni — mondta a tisztviselő. Akkor nem veszem át a könyvet — válaszoltam én. Kisebb vita alakult ki. Adjanak egy darab papírt — mondtam —, mert nyilatkozni akarok. Nem kell semmi papír, semmi nyilatkozat. De én azt akarok írni. — Szerencsére meghallotta a veszekedést egy másik ablaknál lévő férfi alkalmazott, odajött, s látva makacsságomat azt mondta, hogy a fene egye meg, adjanak egy papírt nekem. Így papírhoz jutottam, nyilatkoztam, beadtam a művem az ablakon és könyv nélkül hazamentem. Feljelentettek. Tóth István őrnagy kihallgatott a Fő utcában. Közölte, hogy ilyen eset még nem volt, hogy valaki visszaadja a katonakönyvét, nincs is rá paragrafus. Mondtam, hogy nagyon sajnálom, de most ez történik. A regisztráció alól nem lehet kibújni — így ő. Nem is akarok kibújni az alól, ami alól nem lehet, én csak attól akarok megszabadulni, hogy katonakönyv legyen a zsebemben. Az álláspontok tisztázása után hosszasan elbeszélgettünk az egyházi reformmozgalomról, a Szentatya konzervativizmusáról. Tóth István olvasott ember volt, ismerte a friss irodalmat a Világosságból és egyéb folyóiratokból. Még a debreceni diákéveiről is

szó esett, mivel több tanárat ismertem. Ezután felvette a vizsgáló ügyészhez illő keménységet, elkészítette a jegyzőkönyvet. Kész? — kérdeztem. Igen — mondta ő —, mehet haza. Pedig a zsebembe tettem egy fogkefét — humorizáltam. Nálunk nem így megy a dolog — válaszolta és elbocsátott. Valóban, 1981-ben már más volt az eljárás.

Balogh János bíró úr tanácsa tízezer forintot sózott rám ezért az akcióért. A tárgyalás előtt gondolkodtam, mit tegyek, mert úgy látszott, hogy a végén már az én pénzemből fog fennállni a hadsereg. Úgy döntöttem, hogy tízezer forintig elmegyek, ha több lesz, inkább leülöm. Ennyi pénzt elbirt a lelkiismeretem. Lehet vitatni ezt a döntést, de hát nekem az ülésnél fontosabb volt, hogy legyen, aki iskolába viszi a gyereket, hiszen tudod, hogy a feleségem is dolgozott. Bejött a tippem, fizettem. Azt még el kell mondanom, hogy tárgyalás előtt újból el kellett mennem pszichiátriai vizsgálatra. Egyszer a Fő utcában beszélgettek el velem, majd ki kellett mennem a Hazai Fésűsfonó soroksári úti kultúrtermébe, ahol egy sorozóbizottság orvosa tette rá a végső pontot a teljes alkalmatlanságról szóló látületrre. Ha már a dolgozó feleségemről esett szó, hadd említsem meg Nemesi Tivadar nevét, aki a Mártonhegyi úti iskola igazgatója volt az iskola indulása óta. Kemény, erőshangú ember, aki kordában tudta tartani diákjait, tanárait egyaránt. Alaposan megkeseríthette volna a feleségem életét, ki is tehetne volna az iskolából. Amikor azonban '79-ben feleségem közölte vele a tényállást, csak ennyit mondott „Akkor most elég sok baja van magának.” — s ezzel lezárta az ügyet. Voltak ilyen párttagok is.

A fiaim majd elmondják a maguk történetét. Itt róluk csak annyit, hogy szerintem az engem jó év múlva követő Jocónak elég fontos szerepe lehetett abban, hogy meginduljon a Bokor fiatal szolgálatmegtagadóinak sora. Ő azonban csendes gyerek, csendesen is ülte le a maga másfél évét a Kozma utcában, nincs előtérben. István függetlenül döntött, lelkiismerete szerint, hogy elmegy katonának. A lelkiismeret a legfőbb törvény. Az rosszul esett, hogy a katonai bíróság az Akadémia elnökét használta fel arra, hogy megfenyegessen a következő gyerek szolgálatmegtagadásának esetére, de ez nem befolyásolta a történeteket. Jobb lelkiismeretesnek lenni, mint álságot mutatni.

Az elmúlt tíz évben nagyjából harmincán jártuk végig az utat az elméleti meggyőződéstől a bebörtönzésig. Nem nagy szám ez, de hát a közösségünk sem nagy. Tegyük még azt is hozzá, hogy egyházunk nem támogattott minket, ellenkezőleg, mindent megtett azért, hogy erkölcsi súlyát bevesse nézeteink elítélésére. Lékai bíboros nyilvános prédikációiban csakúgy, mint magánbeszélgetéseikben támadta felfogásunkat. Az akkor veszprémi püspök Paskai László által 1979-ben készített belső referátum sem tükrözte a világegyház felfogását, így nem csoda, hogy 1988 tavaszáig ő is

hallgatott. Nehéz is lett volna mást tenniük püspökeinknek, hiszen a Miklós Imre által vezetett Állami Egyházügyi Hivatal könyörtelen volt e tekintetben és akarva-nem akarva — ezt csak ők tudják — kipréselte belőlük az 1986. október 23-án közzétett nyilatkozatot, amely anakronizmusával és egyoldalúságával egyházunk szégyene. Bezárt barátaink még lelki vigaszt sem kaphattak, hiszen papjaink nem látogathatták őket, szentírást pedig nem kaphattak kezükbe, hiszen számukra a szentírást azt jelentette, amit a gyilkosnak a kés: azzal valószínűtlen meg a „bűncselekményt”. Sokan nem is gondolnák, ezért kell elmondani, hogy maga Lékai bíboros utasította el két barátunk feleségének kérését, amikor egy kihallgatáson segítségét kérték abban, hogy férjük szentírást kaphasson. Nem véletlen, hogy sok barátunk számára az ilyesfajta botrányok jelentették a fő próbatételt, nem pedig az egyébként tűrhető börtönélet. Hagyjuk azonban ezt a keserű időszakot másoknak, akik majd gondosan feldolgozzák a történeteket, s levonják a tanulságokat. Örülünk annak, hogy voltak más barátaink, akik e nehéz időben mellénk álltak. A Beszélő szerkesztőitől kezdve a Kiszely Károly ügyét is képviselő Holczer Tiborig hosszú az igen gyakran nem is vallásos rokonszenvezők sora, akik ötletekkel, támogató nyilatkozatokkal álltak mellénk. Jó volt tudni, hogy külföldi állampolgárok is fáradoznak a bebörtönzöttek érdekében akár úgy is, hogy megfigyelőként részt vesznek a bírósági tárgyalásokon. Amikor 1987 novemberében a Kelet—Nyugat Párbeszéd Hálózat budapesti találkozóján a hazai ellenzék egy része programjába vette a lelkiismereti tiltakozás elismertetését, még nem hittük, hogy pár hónap múlva maga a kormányzat fog azonnal és engedékenyen rábólintani Paskai Lászlónak egyes katolikus fiatalok lelkiismereti problémáiról szóló bejelentésére. Ma már jól látjuk, hogy '87 végére megbukott a Kádár-rendszer, s az új irányítás színpébe beleillett, sőt jól is jött az emberi jogok elismerése. A törvényalkotás persze nem ment máról holnapra. Annak ellenére, hogy a különféle alternatív szervezetek is támogatták a polgári szolgálat bevezetését, nemzetközi találkozókön beszéltük meg a részleteket, még az Országos Béketanács is megelevenedett e tárgyban, több mint egy év telt el, amíg az új törvény megszületett. Megpróbáltuk siettetni a Parlamentet ez ügyben, hiszen nem volt mindegy, hogy barátaink benn ülnek, vagy szabadlábra kerülnek. Ezért '88 októberében a Bokor, más szervezetek támogatásával is, tüntetést hozott össze a Parlament elé. Szerencsére a büntetés-végrehajtás is belátta a helyzet esetlenségét, s ezért a korábban nem alkalmazott kedvezményrel elkezdte kiengedni a szolgálatmegtagadókat, úgy, hogy egy utolsó általános elbocsátás után, '89 márciusára már senki sem maradt benn. Közben a bíróság is csak felfüggesztett ítéleteket hozott, s így az utolsó szolgálatmegtagadók

szabadlábban várhatták a polgári szolgálat bevezetését. A nyár vége igazolta azt a sejtésünket, hogy nem lesz nagy a polgári szolgálatot vállalók száma. Valóban, a novemberi vizsgálobizottságok elé csak kb. 600 személy állott, s ezek nagy hányada nem tartozott a lelkiismereti meggyőződésen alapuló szolgálamegtagadók kategóriájába. Van tehát törvényünk, de kevesen élnek a lehetőséggel. Furcsa, hogy azt kell mondjam, a munka java ezután következik: terjeszteni a békességteremtés gondolatát és gyakorlatát népünk között. Ezer évig mindig harcra neveltek minket, még a vallás nevében is. Vajon mik az új évezred kilátásai?

DEMECZKY JENŐ

LÉNYEGES A SZEMÉLYESSÉG KISS GÁBOR ÉS KOSZTOLÁNYI KLÁRA

Mi a Bokor? Kik alkotják a Bokrot? Mit jelent nektek a Bokor?

Azt nem tudjuk, hogy mi a Bokor, de arról vannak gondolataink, milyenek szeretnénk látni. A Bokor olyan emberek szabad társulása, akik úgy gondolják, hogy változtatni, jobbítani akarnak a világon. Erről konkrét elképzeléseik vannak: adni kell, szolgálni és szelíden, másokat nem bántva élni. Vállalják ennek következményeit is: a szegénységet, a társadalmi kicsiséget és az üldözöttséget. Ezek az emberek testvéri kisközösségeket alkotnak és ezen közösségek hálózata a Bokor. Elképzelésünk szerint ebbe beleférnek a különböző vallású vagy ateista emberek is, lényeg az, hogy megegyezünk a közös alapelvekben. Zavarónak is érezzük a Bokor bázisközösségre a katolikus jelzöt, mert az köznapi értelemben római katolikust jelent, ugyanakkor a Bokor mind gyakorlatában, mind tanításában eltér a katolikus egyház gyakorlatától és tanításától. Azt gondoljuk, hogy a mai - a toleranciát olyannyira nélkülöző - világban, amikor az emberek nehezen viselik el mások faji, nemzeti, vallási és egyéb másságát, egy ilyen közösség betöltheti a szerepét, hegyre épült város lehet. Lényeges a személyesség, az, hogy a kapcsolatok embertől emberig íveljenek. Nagyon nem szeretnénk, ha a Bokor szervezetté válna és így elveszítené emberarcúságát. Személy szerint nem érezzük, hogy küldetésünk lenne a katolikus egyházhoz, mi "csak" emberekkel találkozunk, akiknek túlnyomó része - ha istenhívőnek vallja is magát - nem tartozik semmiféle hivatalos egyházhoz. (Érdekesség kedvéért megemlítenénk, hogy a 3-18 éves korú gyermekeket nevelő szülők, azaz a mi korosztályunk közül csak 5% vallja magát hivatalos egyházhoz tartozónak.)

Hogyan kerültek a Bokorba? Hogyan kapcsolódtok ma a Bokorhoz?

Klári: Én vallásos, római katolikus, háromgyerekes családban nőttem fel. Minden vasárnap templomba jártunk, iskolás korom óta jártam templomi hittanra. 13-14 éves koromban már nagyon nem tetszett a hittan az Örökimádásban és akkor a nővéremmel együtt átmentünk a Rezső térre, hogy ott is körülnézzünk. Találkoztunk Kovács Lacival és tizenegynéhány lelkes fiatalal. Akkor még Laci sem volt Bokor-tag, de Gyurka bácsi tartott ott egy lelkigyakorlatot. Én akkor valami nagyon furcsát éltem át: nem hittem el, hogy komolyan gondolja azt, miszerint soha, még önvédelemből sem lehet erőszakot alkalmazni. Heteken keresztül ezen vitakoztunk a családban, barátokkal, ismerősökkel. Mielőtt Lacit elhelyezték volna, gyorsan megalakított néhány csoportot, és néhányunkat rábizott Bircsák Mártira. Aztán követtük Lacit a Tabánba, a Domiba, a csoportok felbomlottak, alakultak, de végülis azóta folyamatosan tartoztam valamilyen közösséghez.

Gábor: Én nem vallásos családban nevelődtem. 20 éves koromban találkoztam Klárral és az ő révén ismertem meg a Bokrot. Az első időben zavart a templom és légköre, idegen volt számomra a vallásosság, de a személyes kapcsolatok, barátságok megváltoztatták véleményemet. Rájöttem, hogy nem egy előírt rendhez kell igazodnom, lehet egyedi meggyőződésem. Istenhitem lassan felépült a saját tapasztalataim és gondolataim alapján. Klárral végig egy közösségbe jártunk. Egy idő után felmerült bennünk az igény, hogy saját közösséget is létrehozzunk. Többszöri próbálkozás után kialakult egy akkor tizenévesekből álló mag, - akik ma már meglelt, többgyerekes családapák, családayák - és éveken keresztül jöttek-mentek a többiek. Jelenlegi összetétele már régóta állandó. Velünk együtt hét ember alkotja a közösséget. Csoportunk a Bokron belül különlegesnek mondható, mivel két tag mondja magát ateistának, amellet, hogy a jézusi értékeket vallják, és próbálják megvalósítani az életükben. Ennek ellenére lényeges elvi különbség nincs közöttünk, közös nevezőn vagyunk.

Miért vagytok büszkék a Bokorra?

Az első, ami bevillan, hogy a Bokor, létszámához és anyagi helyzetéhez képest, sokat ad az éhezőknek és a rászorulóknak. A mai világban, amikor mindenki a pénztelenség miatt panaszkodik, jó tudni, hogy sokgyerekes családok észreveszik a náluk szegényebbeket. A Magyarországon megkötött házasságok fele válással végződik. A Bokorban létrejött házasságok esetében ez az arány sokkal jobb, válással csak ritkán végződik házasság. Ezek a kapcsolatok általában nagyon jók, ezt jelzi az átlagon felüli gyerekszám. A Bokorban az is nagyon jó, hogy az ember barátokat érez a háta mögött, akikre minden gondjában, bajában számíthat. Sokáig a Bokor volt az egyetlen, amely következetesen erőszakmentes volt,

nem riadva vissza a következményektől, a hosszú éveig tartó börtönbüntetéstől. Óriási jelentőségű volt ez a kiállítás.

Előfordul-e, hogy szégyenkeztek a Bokorhoz tartozásokat miatt?

Sokszor zavaró, hogy a kőkemény elvek mögött nagyon "puha" életek állnak, gyakorlatunk lemarad az eszményeink mögött. Szegénységünk nem látványos, sokszor a magyarországi átlagszínvonal felett élünk. A társadalmilag elismert posztokat célozzuk meg, feledve a kicsiséget. Vitáinkban, az elvek csatája közben, gyakran elmarad a másakra figyelés, nem törődve azzal, hogy megbántunk másokat.

Mit szeretnétek még elérni a Bokorban?

Néhány éve alaposan megváltozott körülöttünk a világ, a Bokorra nehezedő nyomás megszűnt, de újabb kihívások jelentkeztek. Jó lenne, ha a Bokor megtalálná önazonosságát, a helyét, a megváltozott körülmények között is. Mi annak idején feltettük az életünket a jézusi eszmékre. Szeretnénk, ha ez az odaadottság töretlen maradna, életünk igazolná elveinket, életre szólóak lennének közösségeink és gyermekeink és csoportunk tagjai továbbvinnék ezt.

Egykor próféták voltunk. Soha ne legyenek ránk igazak Somogyi Tóth Sándor szavai: "Tudja, én afféle próféta voltam... Csakhogy nem egyedül voltam próféta. Prófétáltunk, harcoltunk, folyt a hátunkról a veríték. Aztán egyszer csak körülnéztem, nagyon figyeljen, dottore. Most is elfog a röhögés, ha arra a látványra gondolok. Képzeld, meghíztak körülöttem a próféták! Látott már kövér prófétát? Nagyon ronda látvány. Lötyögött rajtuk a hajú, a szemük üres volt, mint a sír szája."

*Demeczky Jenő kérdéseire
Kiss Gábor és Kosztolányi Klári válaszolt*

GARAI ANDRÁS

BECSÜLET VAGY BOLDOGULÁS

Egy kicsit nagyobb távlatból nézve ezt a kérdést, úgy fogalmazom meg magamnak, hogy énazonosság vagy énérvényesítés? Mindannyiunk ezen két pólus között „kötéltáncol” azaz legyen a döntéseiben, az életében, a tetteiben önmagával azonos vagy az érvényesülés igénye (boldogulás) írja felül az énazonosságot - melynek egyik eleme a becsület.

Azt tapasztalom, hogy az énazonosság kérdésében nagy a bizonytalanság. Csak egy példát hozok: egy gyermeket / unokát gyakran kérdezzük:

Mi szeretnél lenni? - többnyire azt a választ várjuk:

orvos, mérnök, autószerelő, ács stb.

Ez a kérdés alapvetően rossz. Azt kellene kérdeznünk: Milyen ember szeretnél lenni?

És a nevelésünknek nem arra kellene összpontosulni, hogy mi legyél, hanem hogy milyen.

Mert ez a „milyen szeretnél lenni?” dönti el az énazonosságot. Tehát a „jézusfaragás” hosszú és összetett folyamat, részt vesz benne a szülő, család, iskola, társadalom, kontakt csoportok, közösségek.

Tehát a tudatos énazonosság kialakítása nagyon átgondolandó kérdés. Praktikus: kinek „engedem meg” azt, hogy formáljon engem, vagy a gyerekeimet.

Persze a társadalom hatásait nem lehet kikerülni, de a személyiség alakítást mégsem lehet rábíznunk más értékrendszerekre (televízió, internet, utca népe).

Bár azt gondoljuk, hogy a lelkiismeret egy velünk született adottság és az ember „titkon érzi”, hogy mi a jó és ebben is bízunk. Sok tudós szerint (pld Noah Harari) szerint ez nem így van, hanem a bennünk fotó és belénk telepített algoritmusok döntenek el az énazonosságunkat. Ha ezzel a gondolatokkal nehéz is azonosulni, de minduntalan tapasztaljuk, hogy a bennünk élő lélek kiáradása fennakad a személyiségünk tűzfalán. Így tapasztalatunk sincs a bennünk lévő kincsnek.

Múltkor a család volt itt tervezési ügyben. A kislány (4 éves) talált az iroda padlóján egy elgurult 100 forintost. Büszkén mutatta az anyukájának: „nézd mit találtam!” Az anyukája azt megdicsérte és azt mondta: „jaj de ügyes vagy, tedd el gyorsan.”

Tehát az énazonosságát a lányának abban formálta, hogy nem kell visszaadni a pénzt, hanem el kell tenni.

Tehát az a klasszikus elvárás már egyre kevésbé létezik, hogy minden tettünk, gondolatunk előtt mérlegeljünk etikai (becsület) szempontokat. Így a becsület - boldogulás konfliktusa fel sem merül, hiszen a boldogulás kiütéssel győz a becsület felett.

Viszont, ha az általános etikai elvek nem működnek a társadalom szövete felfeslik és az torz emberek torz társadalmat, gazdaságot, torz emberi viszonyokat hoznak létre. Ezek a viszonyok aztán azt a világot teremtik meg, amiben élünk. Magyarán, hogy elbarmoltuk ezt a gyönyörű világot, mert önzők vagyunk, alacsony tudatszinten élünk, az énérvényesülés gyakorlata domináns lett a világban és az emberi kapcsolatokban.

Hiszen ma az általános vélekedés egy-egy helyzetben az: „mi hasznom van belőle?” Legyen ez emberi kapcsolat, vállalati döntés, vagy nagyhatalmi globális játszma. Így aztán borul minden: család, haza, és Isten. Persze a diagnózis kevés, megoldás is kellene. Meg kell találnunk azokat a helyzeteket, életfeltételeket, munkát, kapcsolatrendszeret, ahol úgy érvényesülünk, hogy önazonosak maradunk. Tehát az értékrendünknek megfelelő munkát, hivatást kell keresnünk, tehát nem az életkörülményeinek kell az énérvényesülésnek alárendelni, hanem az énazonosságunknak megfelelő

életkörülményt kell teremteni.

A pályaválasztás, munkahelyek világában is azt kell keresnünk, hogy a tudatosan alakított milyenségünknek megfelelő egzisztenciát találjunk.

Ez óriási feladat, de szerencsére nem vagyunk egyedül ebben, hiszen a jézusi emberek kontraszttársadalmi tényleges társadalom. Tehát a „keressétek Isten Országát” a legfontosabb feladat. persze keresni nem elég, meg is kell találni: családban, munkában, lakhatásban, közösségekben.

A feladat az, hogy az énérvényesüléskontra énazonosság csapdájából kikerülve éljünk, azaz az énazonosságunk (becsület) teremtsen meg a boldogulást. A jézusi keresztények legnagyobb kérdése az, hogy magas tudatszinten élnek egy alacsony tudatszintű társadalomban. vagy másként: aranykori tudattal a vaskorban.

Ebben a nagy ellenszélben sokszor feladjuk, elbizonytalanodunk -ezért van az, hogy a korábbi nagy és megingathatatlanok vélt toposzok (nemzet, egyház, biztonság) dőlnek jobbra - balra, azaz nem tényezők már a döntésben.

A nárcizmus, az önzés mindannyiunk személyiségén kopogtat és nemcsak kívül, belül is. Egyik ismerősöm vállalatvezetői coach, ahol nagyvállalati vezetőknek tartanak tréningeket. Kérdezem tőle, mit tanítotok nekik. A választ őszinte volt: „azt, hogy hogyan kell görénynek lenni úgy, hogy ne legyen lelkiismertfurdalásuk.”

Tehát nem egyszerű mindez és a hívó szövegek jól mintázták a kérdés problématerképét.

Nekünk meg egymást abban kell segítenünk, hogy - hiszen mindannyian belekeveredtünk a kusza értékrendű világ pókhálóiba - mit kell tennünk, hogy az énazonosságunk megőrzése mellett a boldogulást is megtaláljuk. Erről szól az életünk!

Nem egyszerű.

Vigasztaljon és bátorítson bennünket a Ghymes együttes egy dalának (Zivatar) pár sora:

*Mégis kalandra fel!
Utad reménység kísérelje el!
Hogyha megérkezel,
Csodáljon ősed, s fogadjon el!*

ajánlott irodalom:

Hankiss Ágnes: Kötéltánc - a társadalmi azonosságtudat válsága 1984. Magvető

Noah Harari: Sapiens 2020. Animus

Gregory Boyd: A keresztény nemzet mítosza. 2022. Luther

Gromon András: Ki dobja az első követ -1999- Elpidia

+ ÉV, Koinónia, Karaj egyes cikkei.

BULÁNYI GYÖRGY

HAMVAS ÉS A KERESZTÉNYSÉG

*„Van úgy, hogy az egyetlen mód az ember érintetlenségét megóvni, ha feladja.”
(Babérligetkönyv)*

Végiganalizáltam a *Scientia Sacra Kereszténység* című kötetét. Ezért merek itt szólni.

Egy huszadik századi magyar gondolkodó és a Jézusra hivatkozó kétezer esztendő áll szemben egymással. Egyfelől a maga látását az emberiség hagyományának állító kortársunk, másfelől Jézus, aki azt állítja magáról, hogy ő az út, az igazság és az élet. Azonosak tehát abban, hogy mindketten tanácsot kínálnak fel nekünk egész életünk átalakítására. Pl. így: Szüntesd meg magadban a létrontást! Vagy így: Vedd magra az ígámat!

Mondjam el tíz percben, hogy mi a kereszténység? Nem vállalkozhatom rá, hisz kétezer esztendőn keresztül megannyi gondolkodó és szent tett egymástól különböző bizonyosságokat arról, hogy mit gondol jézusnak. Mondjam el, hogy mit jelent nekem Jézus? Ezt már könnyebben megtehetem, bár az időkeret szűkössége akkora leegyszerűsítést eredményez, hogy ennek érvénye összesen annyi lehet, hogy magam így gondolom azt, ami jézusi. Mondok azért így is valamit: Amit e kicsinyeknek tesztet, nekem tesztet, amit mindezeknek nem tesztet, nekem nem tesztet. Jézus tehát azonosságot állít maga és az ember között. Azon az alapon, hogy Isten és Jézus lényege a szeretet, s az ember lényege is ez lehet: szeretetté kell válnia. E létbelinek mondható azonosság magatartásbeli azonosságot is kíván, azaz szeretést, amely szolgálatban, adásban és békesség-teremtésben nyilvánul meg. E magatartásbeli azonosság, pedig sorsazonosságot is eredményez Jézus és a Jézusra figyelők között. Egyfelől a magatartásokból folyó boldogságot, másfelől e jézusi magatartásokért járó üldözést. De ez az egyfelől és másfelől Jézusnál egy és ugyanaz: boldogok vagytok, amikor üldöznek titeket. Ez a három azonosság ugyanakkor egybekapcsolódik Jézusnál a teljes személyi különállással. Jézus soha nem téveszti össze magát azokkal az emberekkel, akikkel azonosnak mondja magát: amit ezekkel a legkiseb- bekkkel tettetek, velem tettetek. És Jézus soha nem téveszti össze magát az Atyával, akihez imádkozik, akivel birkózik is a Getszemáni kertben: hogy ha lehetséges, akkor múljon el tőle a pohár, de azért mégse az ő saját akarata érvényesüljön, hanem az Atyáé. Nála Jézus és az ember – kettő és Jézus és az Atya is – kettő. Amennyire én megérthettem Hamvas Bélát, ő maga is hivatkozik Jézus tanításának ezekre a vonásaira, de túllép azokon. Nála Jézus és az ember, valamint az ember és az Isten – nem kettő, hanem egyszerűen csak

egy: azonosak egymással. Talán nem kell ezt Hamvast ismerők előtt igazolnom.

Azt hiszem, hogy Jézus és Hamvas között azonosság áll fenn atekintetben, hogy mindketten nyilvánvalónak gondolják azt, amit képviselnek. Jézus nem ismerte a tudomány, a filozófia és a vallás kifejezéseket, de Hamvas ismeri őket, s mindhármát elutasítja, mert nem tartalmazzák a hagyományt. Magam ezt az elutasítást megalapozatlannak gondolom. A tudomány a tapasztalhatóra, a filozófia a gondolkodástörvényekkel kikövetkeztethetőkre hivatkozik, a vallás pedig a kinyilatkoztatásra, amely tapasztalat és ész számára nem feltétlenül nyilvánvaló. Azaz olyan állításokra hivatkozik, amelyek túlvannak a tudomány és a filozófia megismerési lehetőségein. Olyan állításokkal dolgozik, amelyeknek hitelt adhatunk, ha nyilvánvalóknak gondoljuk őket. Jézus nyilvánvalónak gondolta, amit tanított, és Hamvas Béla is. Ha mai kultúránk skatulyáiba akarjuk rakni tanításukat, akkor mindkettőét a vallás kategóriájába kell tennünk. Bár nagyon nyilvánvaló, hogyha nem követjük Jézust vagy Hamvas útját, annak az egész emberiségre nézve nagyon súlyos következményei támadhatnak, mégis ez mit sem változtat azon, hogy akár Jézus második eljövetele, akár az emberiség életének Nirvána-vege – a tudomány és a filozófia eszközeivel igazolhatatlanok. Marad tehát Jézus számára is, Hamvas Béla számára is – a vallás az a kategória, melyben tanításaik elhelyezhetők.

Hogy a jézusi három azonosság, vagy a hamvasi, a személyi különállást is megszüntető teljes feloldódás az univerzumban, ez-é a valóság – elég régi vitatémája a teizmusnak és a pán-teizmusnak, s ezért gondolom, ezzel talán nem kell foglalkoznom. Hitek csatáznak benne egymással, s kevés dolog van a szellemi életben, ami eredménytelenebb a hitek csatájánál.

Az is különböző tanításaikban, hogy Jézus nem említi az Édent és a létrontást. Buddhát vagy Szókratészt aligha ismerte, és mit sem tudott a két és félezer esztendővel ezelőtt történt nagy hamvasi bevágásról. Izrael történetében ekkor vált el az északi országrész Júdatól, s kezdődött népük Assziriába majd Babylonba harcolása. A mi nemzeti hagyományunk is csak előmagyar korról tud, ekkoriban szakadtunk ki az ugor nyelvű közösségből, s kerültünk törökös népek hatása alá. Rómát is ekkoriban alapítják. Jézus töretlennek látja az emberiség fejlődését, vagy semmit sem tud róla. Említi viszont a farizeusokkal folytatott vitájában, hogy Isten kezdetben férfinak és nőnek teremtette az embert, egyé tette őket, s nem szabad válniok. Mintha a jézusi tanítás azt képviselné, aminek érvénye nem ismer időbeli korlátokat. Amerika felfedezése s az indiánok vallásainak megismerése után merült fel a teológiában az őskinyilatkoztatás eszméje. Toynbee furcsállja azt a vallásokra jellemző önközpontúságot, hogy Isten egy-

szer adott kinyilatkoztatást, és éppen valamelyik népnek vagy személynek adta volna azt. Hamvas Béla viszont keresi a mindig voltak feltételezett archaikus hagyományt, s ekkor – a teológia nyelvén az őskinyilatkoztatás eszméjére gondol, melynek tartalma bele van rakva az emberiség bölcsőjébe, szükségképpen velejárója emberi létünknek. Van még egy szó, amely jelölhetné szerzőnk létmagyarázatának műfaját. A *gnózis* lenne ez a szó. A gnózis olyan létmagyarázat, amely egyenlőséget teremt az ismeret és a megvalósítás között. A gnózis a gondolat létrendjéből átlép a valóság létrendjébe. Ilyen gnózis a kétezer esztendő történelmi, a Páltól meghatározott, kereszténység is. Ha tudomásul veszed, hogy Jézus a maga golgotai halálával kiengesztelte az Atyát, aki haragjában bezárta előttünk az üdvözülés kapuját, mert megharagudott minden emberre, aki Ádám és Éva leszármazottja, mert Ádám és Éva evett annak a fának a gyümölcséből, melyről enni Isten megtiltotta nekik. Ha tudomásul veszed ezt, s e tudomásul vevés jelül megkeresztelkedsz, akkor üdvözülsz. De attól, hogy Pál ezt elgondolta, még nem vagyunk megváltva. Ugyanúgy raboljuk és gyilkoljuk egymást, mint Jézus előtt. Sőt, jobban! De Pál szerint a hit biztosítja számunkra az üdvösséget, nem a cselekedeteink – ahogyan ezt a legélesebben Luther Márton tanította.

Ugyanígy gnózisnak tetszik Hamvas létmagyarázata is. Csak tudomásul kell venni a hagyományt, s ezzel megoldódik az emberiség minden gondja. Nem probléma az egyenlőtlen elosztás. Nem gond ennek az oka: a többlet birtokolni akarás. Nem gond az osztozás rendjének megteremtése. Jézus jól tudta, hogy nincs megváltó tudás. Isten Országát akarta, mely rajtunk fordul. De ez csak Jézusnak, a felvilágosodásnak és Marxnak a gondja. A létező – ez a páli és nem jézusi – kereszténység ugyanolyan zsákutca, mint a felvilágosodás. Minden gnózis zsákutca. Miért? Mert csak gondolat, amely nem lép át a megvalósítás rendjébe. Hamvas is hangsúlyozza a szó és a tett egységét, de mintha ez eltörpülne a hagyomány megtalálásnak gondolata mellett. Érdemes még rámutatni a jézusi és hamvasi látás különbözőségének arra a következményére is, ahogyan e két szemlélettel láthatjuk a felvilágosodást. Az Antikrisztus befejező 15 szűrője kifejti, hogy a racionalizmus s az abból megszülető felvilágosodás még rosszabbá tette kultúránk fejlődési mérlegét. Ez igaz lehet, de a szabadság, egyenlőség, testvériség gondolata a jézusi eszményeknek az érvényesíteni akarását jelenti, az akármilyen reménytelen küzdelmet is a jobbért. Szabó Lőrinc egy versével mutatnám meg a történelmi kereszténységnek és a felvilágosodásnak ezt a közös zsákutcáját. A harmincas években írta. Hamvas ismerhette, de nincs tudomásom róla, hogy életművében említést tett volna róla. A vers címe: VANG-AN-SI.

Szabó Lőrinc:
 Vang-An-Si
 - Hiába! - hallotta ezerszer
 Sen-Tszung, a sárkánytrón ura.
 - Nincs remény! - és ijedten nézett
 a remete Vang An Si-ra.
 - Jobb nem tudnod, hogy mi van ott kint! -
 dörögte három ezredév
 és a Tanácsban csak a szent bölcs,
 Vang-An-Si rázta a fejét.
 Fejét rázta és így kiáltott:
 - De! tudd meg! s ne felejtssd soha!
 Én, Vang-An-Si, neveltelek föl,
 én és a filozófia;
 most tied a trón: megcsináljuk,
 mit még senki se mert, akart,
 az Isten Országát a földön,
 én, a gondolat, s te, a kard! -
 - Császár, ne akarj tudni semmit! -
 könnyörgött a rémült Tanács.
 - Sen-Tszung, - könnyörgött a szent, - tárd ki
 varázstornád négy ablakát!
 - Ne, császár, ne hallgass a népre!
 - Császár, hallgasd meg népedet!
 És szólt Sen-Tszung, az ifjú császár:
 - Vang-An-si, én neked hiszek!
 A torony négyfelé kitárult,
 a Tanács meghajtá fejét
 és Sen-Tszung, mit császár sosem tett,
 hallgatta, miért sír a nép;
 a négy ablak négyfelé tárult,
 és begyűjtötte mind a kint,
 mit fél Ázsia szíve néma
 viharként döngött odakint.
 S a vihar feljajdult Keletről:
 - Császár nincs munka, nincs kenyér!
 Kifoszt az uzsorás, a kalmár! -
 sírt a milliótorkú Dél.
 - A bér! a tőke! - zúgta Észak
 és Nyugat zúgta: - A papok!
 Sápadtan hallgatta a császár
 a négy beszélő ablakot.
 Sápadtan hallgatta a császár,
 amit még nem hallott soha:
 hogy a szabadság nem szabadság,
 a jog az őserdők joga,
 hogy a szegényt a fenevad pénz,
 mint a tigris a nyulat, eszi,
 s a világ csak nézi a gyengét
 és legfeljebb megkönnyezi.
 Irtózva hallgatta a császár,
 hogy átkozódtak a szívek,
 hogy elsírták mind, amit szemébe
 nem mondtak volna soha meg;
 irtózva hallgatta a néma
 mennydörgést, amit a kulik
 kétszázmillió szíve vert és
 az imát: - Ég Fia, segíts! -

Az ablak bezárult. - Hiába!
 Nincs remény! - mondta a Tanács.
 De van! - tört ki Vang-An-Si, - császár,
 akard s itt lesz az új világ!
 - Akarom! - szólt és megölelte
 szent bölcsét Sen-Tszung: - Akarom!
 Tanítóm voltál, most is az vagy,
 Kezedben minden hatalom! -
 És Vang-An-Si dolgozni kezdett
 és dolgozott tíz éven át.
 Véde a gyengét, törbe csalta
 a tigris és a banditát.
 - Pénz, műhely s bolt: az államé mind,
 - hirdette, - én kereskedem,
 s mit agy és kéz, mint munka termel,
 elosztom becsületesen! -
 Tíz évig dolgozott a szent bölcs,
 büszkén, hogy amit most csinál,
 ezer év múlva is csak álom
 lesz más népek fiainál;
 békét hirdetett s ölt nyugodtan,
 ha ölnie kellett neki,
 angyalok voltak a katonái
 s angyalok a hóhérai.
 Tíz évig dolgozott Vang-An-Si
 és dolgozott mindenkiért,
 kétszázmillió szíve volt és
 a vén világ arcot cserélt;
 látta: roppant számok és tervek
 bölcs kényszerben hogy építik
 szerencse, önzés, bűn s örök harc
 fölé az ész és rend álmait.
 Tíz év... S a szent hívta a császárt
 és a Tanácsot. - Kész vagyok,
 itt a művem! - s az új világra
 kitárta a négy ablakot.
 Boldogan hajolt ki a császár,
 Vang-An-Si boldogan figyelt:
 köröttük a birodalomnak
 kétszázmillió szíve vert.
 Csend volt, mint mindig, titok és csend,
 de hatni kezdett a varázs,
 megszólalt kétszázmillió szív
 s a titokból lett vallomás:
 - Öld meg! - zúgta egy hang. Utána
 égig csapott a düh s a vád:
 - Öld meg! - Kit? - kérdezte a császár.
 - Vang-An-Sit, a pokol fiát!
 - A bölcsök bölcsét? - A bolondot!
 - A szentet? - Ördög szentje volt!
 - Hallod? - nézett a bölcsre Sen-Tszung.
 - Öld meg: mindenkit kirabolni!
 Öld meg! - az átok mint a tenger
 özönlött a császár felé.
 - Örültek! - kiáltott Vang-An-Si
 és kilépett a nép elé.
 - Örültek! Elűztem a kalmárt!...
 - A tied éppúgy becsapott!

- *Bankpénz helyett... - De katonákkal
Hajtottad be a kamatot!*
- *Az úri tőke... - Spicliké lett!*
- *A papok... - Azért nincs eső!*
- *Munkahadsereg... - Mint a börtön!*
- *Jövők... - Ma kell, nem jövő!*
*És már megint égig csapott
a vihar, tombolt az új világ:*
- *Most remény sincs meggazdagodni!*
Császár, öld meg a bestiát!
- *Örültek! - suttopta a császár
s becsukta a négy ablakot,
s elnémult kétszázmillió szív
s az önzés újra hallgatott.
Elnémult kétszázmillió szív,
csak kettő beszélt odabent.*
- *Hiába! - sóhajtott a császár.*
- *Nincs remény! - sóhajtott a szent.*
- *Úgy-e, mégis a régi rend jobb?! -
tapsolt a győzelmes Tanács.
És Vang-An-Si befalaztatta
a szent torony négy ablakát.*

Hamvas és Jézus is úgy gondolja, hogy Hiába, úgy, hogy Nincsen remény?

*Elhangzott a 2006. május 26-i
Hamvas Kollégium záró előadásán*

BULÁNYI GYÖRGY

BÉKEMENET

Mélyen tisztelt Hölgyeim és Uraim, avagy kedves Testvéreim Jézusban!

Mindenekelőtt be kell mutatkoznom a kaposváriaknak. Bulányi György, piarista tanár vagyok, kezdeményezője a Bokor Közösségnek, amely 1945 tavaszán született meg Debrecenben. Ez a közösség nyitott minden jó szándékú ember iránt, aki nem akar embertársaival szemben olyasmit tenni, amit magának, szeretteinek nem kíván. Mondhatom még egyszerűbben is: azokat az embereket várjuk, akik éppen hat és fél milliárd embertársukat kívánják szeretni. Mivel ennyi ember él a földön, ebben a közösségben elfér minden nemzet és minden vallási, akár felekezet nélküli, meggyőződés is. Egyetemes emberi társaság igyekszünk lenni. Ha görög szóval akarjuk kifejezni ezt: mi katolikusok vagyunk; nem feltétlenül görög, római vagy ó katolikusok, csak egyszerűen katolikusok. A szó egyetemes, mindenkit átölelni akaró értelmében; nem felekezetet jelent tehát.

Csak azért jött a Bokor Közösség most Kaposvárra, hogy békemenetben Taszárig menjen. A békemenet nyomatékot akar adni annak, amit már képviselőnk megírt Bush elnöknek: ne bombázza a szegényeket, se

Afganisztánban, se másutt, hanem inkább enni adjon nekik. Azt is megírtuk az elnöknek, hogy megetetésükkel sokkal olcsóbban jönne ki, nem is csinálna újabb, hatalmas államadósságot Amerikának. Bombázás helyett engedje el a szegények, a harmadik világ minden adósságát. Ezzel még jót is tenne: teljesítené Isten akaratát. A bombázás nem jó dolog: mérhetetlen károkat okoz másoknak, és sokszorosán követi el maga is azt a kétségbe esett, reménytelen gaztettet, amelyet szeptember 11-én követek el az akkori bombázók. S ami még több: kockáztatja ezzel a két esztendőre tervezett afganisztáni bombázás-esővel az emberiség esetleg utolsó háborúját is. Azért utolsó, mert utána talán már csak patkányok maradnak életben a Terra bolygón. A bombázottak, a másik oldalon is, leleményesek: saját postánk kézbesíti ki nekünk s az egész világnak akár a lépfenét, akár egyéb kórokozót. Jézus megmondta: Csak a szelídek fogják örökölni a földet. A bombázók viszont elpusztíthatják az egész emberi kultúrát. Semmivé tehetik az evolúció sok millió évét. Állítsátok meg Arturo Uit meg Bush elnököt! Hogyan? Akármivel, csak fegyverrel ne! Például békemenettel - Kaposvártól Taszárig.

Milyen alapon szólunk bele a hatalmasok dolgába? Három okon. 1. Emberek vagyunk, akik felelőseknek valljuk magunkat azért, ami az emberekkel történik. 2. Tanítványai vagyunk Jézusnak, aki hüvelyébe dugatta a kardot Péterrel, s azt tanította, hogy ne álljunk ellen a gonosznak, hanem szeressük ellenségeinket is. 3. Tagjai vagyunk a Bokor közösségnek, amelyben inkább leültük Baracsán a három esztendőt, de nem tettünk katonai esküt embertársaink elpusztítására. Tagjai annak a Bokor Közösségnek, amely jól tudja, hogy a magyar társadalom a világ gazdagjai közé tartozik, s ezért kötelességünknek tartjuk már legalább 25 éve, hogy a harmadik világnak odaadjuk, amit jóvedelmünkéből megtakarítottunk; azt az összeget, amelyet a lelkiismeretünk már nem enged – magunkra, életszínvonalunk emelésére fordítani.

A mai szentmise evangéliumában Jézus felteszi a kérdést, hogy amikor eljön újra az Emberfia, vajon talál-e hitet a földön. Mi azt mondjuk: Persze, hogy talál, csak jöjjön Kaposvárra, s nézze meg békemenetünket Taszárra. Mire Jézus meg ezt feleli: Jó, elmegyek, Kaposvárra, s megnézek titeket, de felteszek majd néhány kérdést, mert a hitbe ugyan belefér egy ilyen menetelés, de azért egy kicsit több az a hit, amelyet én keresek; több, mint vasárnap délből Kaposvárról Taszárra sétálni.

Amikor odahaza fontolgattuk, hogy jöjjünk-e Kaposvárra, felmerült a kérdés: Nem pótcselekvés-e, amit ezzel csinálunk? Mi az a pótcselekvés? Hát csak az, amit a másik tesz, s az a nem-pótcselekvés, amit mi magunk teszünk. Ha nem jössz Taszárra velünk, hanem otthon maradsz és regényt olvasol, akkor pótcselekszel - mondjuk mi. Ha elmész Taszárra, ahelyett, hogy pl. a tél beállta előtt újrászigetelnéd nyílászáróidat, akkor

pótcselekszel - mondja, aki otthon marad. Ennél komolyabb meghatározásra van szükségünk: akkor pótcselekszünk, ha nem fülük a fogunk ahhoz, amit meg kellene tennünk, s helyette valami egyéb, nekünk tetsző tennivalót keresünk magunknak.

Van ennek a taszári sétánknak egy nagy szépséghibája is. Bush elnöknek akarjuk megmagyarázni, hogy neki mit kell tennie. Jézus meg azt mondta, hogy az Isten Országá rajtunk fordul. S ez a rajtunk elsődlegesen Jézus tanítványait jelenti; s ha tanítványai vagyunk, akkor mimagunkat. Busht csak akkor jelenti, ha ő is Jézus tanítványa. Biztosan nem az, mert gyilkolásra specializálja magát. Akárki joggal-alappal mondhatja nekünk: ne strapáljátok magatokat! Nem is értelek titeket, hiszen nagyon jól tudjátok, hogy az a hadi gépezet, amelyet elindított, nem vesz tudomást a Bokor és a nem-Bokor jámbor s naiv szándékáról. Az Isten Országá nem a fegyvergyárosokon s rendelőiken fordul. Ezek az ördög atyától valók Jézus szavai szerint. Nos, itt a pótcselekvésünk! Tudván tudjuk, hogy egész sétánk sikere valószínűleg közelíti a zéró határ értékét. De úgy érezzük, mégis meg kell tennünk. Hangot kell adni az embernek, aki érti Isten szándékait. Nem lehet némának maradni, mikor ekkora a tét: a teljes pusztulás lehetősége. Különös gubók szülhetnek pillét - mondja Babits Mihály.

Egy esetben nem pótcselekvés ez a séta. Ha nem a Bush megtérésében van a reményünk, hanem abban, hogy függetlenül attól, hogy ő mit tesz, és függetlenül a sétánktól, mi megtesszük-e azt, amit megtehetünk. Mit tehetünk? Mit kell megtennünk?

A szeptember 11-iki bombázás – tiltakozás a neoliberális, piacgazdaságos, tőkés termelési rend ellen. Ez ellen mi, Taszár felé sétálók, összesen semmit sem tehetünk. Ez a termelési rend majd kinyírja saját magát. Ma az összes termelt javak 84%-a az emberiség leggazdagabb 20 százalékaé. Holnapra még nagyobb lesz a részesedésük, s a 80% szegényé még kisebb. Nem lesz, aki megvásárolja termékeiket, kénytelenek lesznek megint a tenger fenekére süllyeszteni azokat. Ezt a termelési rendet az tartja életben, hogy mindannyian gazdagabbak akarunk lenni, s mindannyian reménykedünk, hogy nekünk sikerül majd a legfelső 10 vagy 20%-ba jutnunk.

A Taszára sétálóknak séta közben fel kell tenniük a maguk számára a kérdést: Gazdagabb akarsz-e lenni, mint a melletted sétáló? Vagy megértetted a jézusi példabeszédet, amelyben a gazda mindenkinek egy dénár fizetséget ad. Hajlandó vagy-e ezt az új elosztási rendet még ma megvalósítani? Beéred-e az egy dénárral? Azzal, hogy nem akarsz-e többet birtokolni, mint a melletted sétáló testvéred. Vagy te a gyerekeidnek mindent meg akarsz adni, ahogyan a melletted sétáló testvéred is a maga gyermekeinek?

Látjuk-e világosan, hogy a szeptember 11-i bombázások, az Afganisztánban vagy akárhol ledobott bombák inspirálója, motorja, hajtó ereje az, hogy gazdagabbak akarunk lenni, mint embertársaink; s

vagyunkat, a többet birtoklást természetesen meg kell védeni. A mindenkinek jutó dénárt nem kell bombázásokkal védeni. A bombák csak következményei a többet birtokolni akarásnak. Azt akarják megvédeni. Ha többet akarsz birtokolni, mint embertársad, sétálhatsz Taszára, de sétád ellenére is a bombázókra szavazol. Azok a te vágyaidat védik embertársaid ellen. Ha többet akarsz embertársadnál birtokolni, bizony pótcselekvés ez a séta. Ne legyen az! Legyen kezdete egy új elosztási rendnek, amelynek alapjait a lelkünkben még a mai napon elhatározhatjuk. Isten segítsen meg az elhatározásunkban! Hogyha Jézus visszajön, találjon hitet a földön! Amen.

2001

FARKAS ISTVÁN

LÁTHATATLAN KIÁLLÍTÁS

Jézus pedig azt mondta:

*„Azért jöttem a világba, hogy ítéletet tartsak,
hogy akik nem látnak, azok lássanak,
és akik látnak, azok vakok legyenek.”*

...”Ha vakok volnátok – felelte Jézus –, nem volna bűnötök.

De azt állítjátok: Látunk. Ezért megmarad bűnötök.” Jn 9

Aki „látta” a kiállítást az, az olvasottak alapján csak legyinteni fog, hiszen leírni úgysem lehet. Aki „nem látta”, az ezután sem érti majd miről is szól. Akkor minek írni róla – kérdezhetnénk? Hát, csak azért, mert a látás – mondják a tudósok – adja életünk külső benyomásainak 80%-át. Tényleg így van? - kérdezhetjük mindaddig, amíg hiányát meg nem tapasztaljuk. Addig csak egy ismeret - értés és érzés nélkül. És ha megtapasztaltuk, akkor mi van? Na, erről próbálok írni – amit lehetséges.

Mínap, néhány barátommal – úgy tizenöt, fiúk, lányok, öregek, fiatalok – elmentünk megnézni a Láthatatlan Kiállítást. Kedves közvetlenség, finom udvariasság, bevezetés a ma már alig használt Braille írásba, alapos előkészítés a nem-látók részéről a ránk váró elkövetkezendőkre. Aztán tők-sötétség, ahogy manapság mondják. „Igen – mondja a vezető – megjelennek olyan fények, melyeket valaki esetleg a meditációi során láthat, de ezek csak az agy kivetítései.” A test kezdeti készültsége – amikor minden érzékszerv a maximumára kihegyezett és a figyelem együtt van a váratlan előtt, mint például minden veszélyhelyzetben érezve a saját tér teljes beszűkülését, itt is, az egymásra utaltság és a vezető folyamatos feszültségoldó szövege hatására – lassan oldódott és – számomra meglepő módon – igen hamar egy különös, de komfortos érzéssé szelődött. Valaki nagyon hamar visszanyerte magabiztosságát és bizalmát az együtt-ben és a vezetőben. „Á, ez egy zongora”, „itt egy kép a falon” –

hallatszottak a gyermeki felfedezések örömkialtásai a berendezett lakásban, majd a vezető részéről a folyamatos humoros korrekció: „Nem kép, hanem tükör, hiszen ez vakok lakása...!?!?” Majd később: „Ez milyen autó, itt az utcasarkon? - Kispolszki? Nagyon jó! Te mindent látsz!” „Na, mi lehet ez a szobor szerinted? Mi ez itt?” „Hát, ez...” „Igen az, ne ijedj meg, ez két női mell. Ez a Milói Vénusz szobra. Nagyon kevés helyen engedik meg a vakoknak, hogy megtapogassák – hogy láthassák - a műtárgyakat a kiállításokon. Párizsban például egyedül a Rodin múzeum ilyen.”

Ahogy egyre beljebb haladtunk a szinte meseországba, úgy nőtt bennem a magabiztosság. Lassan, ha még nem is teljesen, kezdett bennem valaki rájönni a játékszabályra és ezzel együtt a kezdeti kihagyott figyelem lanyhult. Megtapasztaltam, hogy nagyon sok mindent ismernek az ujjaim, a füleim és az orrom is. Amikor például a végén, a „kávéházban” egy kényelmes fotelben ülve kávéval kínáltak, egészen otthon éreztem magam. Teljesen fesztelenül tettük már fel kérdéseinket a vezetőnek. „Mivel foglalkozik, mióta vak, mit a hobbija, merre járt? Hogy fejleszti azokat az érzékszerveit, amik épek?” Álmélkodva hallgattuk, hogy vállalkozó, van egy cége és vagy tíz alkalmazottja; egy baleset következtében, kisgyerekkora óta vak; élsportoló, lovagol, cselgáncsozik, fut; sportolóként bejárta az egész világot.” Majd sorra mesélni kezdte azokat az élményeit, melyeket utazásai során úgynevezett látó emberek társaságában élt át. Nagy humorral, de tapintatosan ecsetelte azokat a helyzeteket, amikor a látó emberek vaksága annyira nyilvánvalóvá vált, hogy még ők maguk is szembesülhettek vele. Elmesélte, hogy egyik paraolimpián, Sidney-ben egy vakokból álló kis csoportjukat elvitték kirándulni. Másfél óras autótúrájuk végén egy szakadék szélére vitte ki őket a vezető és azt mondta: „Íme, innen jól láthatók a híres Kék hegycsúcsok”!!!

Ami pedig a többi érzékszerv fejlesztését illeti, arról így beszélt nekünk, a sötétben nem látóknak: „Az érzékszervek érzékenysége nem fejleszthető. Senkinek sem lesz több receptora sem a fülében, sem a szemében, sem az orrában, sem ízlelő bimbóiban, mint amennyivel született. Azonban, hogy mennyire használjuk őket, a saját világi tájékozódási lehetőségeinket, az rajtunk múlik. Egy mindennapi, egyszerű, városi élet minimális érzékszervi aktivitással élhető. Csak a kivételes helyzetek – nagy félelem, nagy düh, nagy szerelem, nagy veszély, mély részvét, vagy a különleges helyzetek, mint egy verseny, egy extrém hideg, -éhség, -fáradtság, -szomjúság – mozgósítják a nagyobb lehetőségeinket.”

Milyen különös – gondoltam -, mintha a természet újra és újra figyelmeztetni akarna, amikor a fenti esetekben felrzza a lehetőségeim tárházát, hogy rámutasson mennyire nem látva élem az életemet. Mennyire szétszórom a figyelmemet, vagy hagyom a jól begyakorolt automatámat működni, ami hihetetlen

gyorsan képes a legkülönösebb helyzetekhez is alkalmazkodni úgy, mintha semmi sem változott volna, hogy egy percre se kelljen megállnia önmaga igazolásában, megerősítésében. A kinti, nyitott szemű hipnózis itt bent csukott-szeműbe ment át. Mintha egy gép lennék és minden ezt a fajta működést támogatná.

Búcsúzásnál, kedves együttérzéssel mondta: „Ne higgyétek, hogy a vakok nagyon különös emberek. Pont olyanok mint ti. Köztük is van, aki többet 'lát' és van, aki kevesebbet. Látók közt is vannak csőlátók és a vakok közt is vannak széles-látókörűek”.

Milyen különös adottságokkal vagyunk megáldva. Van egy figyelmünk, ami az érzékszerveken keresztül egyszerre sok mindenre kiterjed. Mindenki annyit lát a világból, amennyire figyelme terjed – mondják a nagy gondolkodók. Annyit is hall, érzékel, érez – tehetjük hozzá. Hiszen például, ha nagyon odafigyelek valamire, hamar elfáradok, ugyanakkor semmi mást nem látok, vakon beleestem a dolgomba. Ha szétszórom a figyelmemet, akkor sok mindent látok, hallok, de semmi sem érint meg, ér el hozzám mélyen, hiszen jól ismert világban, jól ismert játékszabályok közt vagyok. A koncentráció után szórakozok és a valóság sem itt sem ott nem ér el. Érzékszervi érzékeléseim nagy részét az elmém kezeli: azonosítja, lefordítja, elveti vagy észre sem veszi. Nagy hatékonysággal működik. Mikor érhetné el lényemet egy új benyomás? Csak akkor, ha leállítja az elme – melyet rendszerint az érzélem energiája mozgat – a mechanikus kép, fogalom, mozdulat és érzélemalkotó tevékenységét. Ha képes megállni előtte, ott maradni és teljesen újként látni, amit lát. De a valóság ez a jól begyakorolt mechanikus működés, hiszen életünkben minden folyamatosan változik és mégsem esünk szét. De ki állna meg, ki maradna ott látva és előtte állva? A könnyebb életvitel, a jobb energiagazdálkodás miatt alakult ki ez a képességünk, ami aztán a törvényszerű vakságunkhoz is vezetett. Milyen csodálatosan van megalkotva ez a szervezet, hogy egy érzékszerv kiesését szinte azonnal átveszi egy másik, hogy az élet, a működés csak egy kicsit zökkenve fennmaradjon. Hatalmas erő az, ami a mozgást, a változást, az élet áramlását fenntartja. Ez a lenni vágyásom ereje. Látnom kellene. De honnan ez az erő? El vagyok vágva a forrásától? Nem ismerhetjük? Sohasem? Lehetetlen. Nem így tanultuk. És vannak pillanatok, amikor egy pillanat alatt hirtelen beáramlik egy nagy erő. Mi teszi lehetővé? Máskor mi akadályozza? Mi emészti fel szinte azonnal? Ki használhatná, ha összegyűlhetne? És mire? Miért vagyok itt? Ismerjük a válaszokat. Ezekre a kérdésekre is. „A zsidók még várják a Messiást, a keresztények már nem...” – mondta egy kedves barátom.

Kétféle működés, mindkettőről van tapasztalatom. A kettő közt billegek. Megkapaszkodok, majd elsodródok. Közönséges, jól szervező énem felülkerekedik. Aztán újrakezdem. Van egy belső erő,

ami nélkül kint csak automatikus működés van. Csak belekapaszkodva lehetek erős kívül is. Nyugalomban ez a belső erő megtapasztalható. És van egy külső erő, ami lehetővé teszi ennek a belső erőnek a kifejlődését és megnyilvánulását kifelé, ha lényem nem sodródik bele mechanikusan mindenbe. Ha belül látom semmiségemet, rászorultságomat erre a belső erőre, nem azonosulok semmivel, akkor ott az erő. Belső erő nélkül lehetetlen erőseknek lennünk kint. Ha kívül nem játszunk egy szerepet, lehetetlen nem azonosulni minden látottal, érzékelttel. Külső erő nélkül viszont nem lehetünk erősek belül. Hogyan lehet a belső szabadságot fenntartani, nem azt téve, amit akarok, hanem azt, amit a másik személy, a helyzet akar? „Tegyetek meg és tartsatok meg ezért mindent, amit mondanak nektek, de tetteikben ne kövessétek őket, mert bár tanítják, de tetté nem váltják.” - írja Máté. Ismét egy különös ellentmondás. Talán ezzel éppen azt tanította a Mester, hogy hogyan maradhatunk meg és szolgálhatjuk azt a vágyott belső kapcsolatot, amiről talán már mindannyiunknak lehet tapasztalata, miközben nem egy „bentlakásos iskolában”, hanem az élet sűrűjében vagyok.

Más dolog látni és megint más látni. Vak vezetőknek igaza volt. Nem kell megvakulni ahhoz, hogy ne lássunk és nyitva lehet a szemünk anélkül, hogy valami valóságosát is látnánk. Két világ határán élünk és nagy önuralomra van szükségünk, hogy ne essünk le, ne vesszünk bele egyik oldalba se. A kérdés mindig ez: mennyire vagyok képes szembesülni a helyzettel, látni a helyzetet és azt tudatosan szolgálni? Általában mindig többre, mint amennyit józan eszem pillanatnyi reakciója vagy akár jó-szándéka diktálna. Ehhez azonban megállni és látni kellene! De ki és mit? Láthatatlan kiállításra vagyunk.

Kőbánya, 2015. fergeteg hava

BÓTA TIBOR

AZ IGAZI VILÁGOSSÁG ÚTJA A SZERETETHEZ

*„És lám a csillag, melyet napkeleten láttak, előtűnik haladt, amíg végre meg nem állt a hely fölött, ahol a gyermek volt.”
(Mt.2,9)*

Az evangéliumi kép szerint a bölcseket a csillag világossága vezette el a betlehemi Jézushoz, azaz a megtestesült Szeretethez. Ez a kép szinte felkínálja azt a megállapítást, hogy az igazi világosság mindig a szeretethez vezet el.

A kereső ember szomjazza a tisztánlátás világosságát. Keresése során egyre jobban, és jobban birtokolja azt.

Vajon mikor, és hogyan válik a megszerzett világossága olyanná, amely már igazi világosságnak nevezhető?

Annak érdekében, hogy az ember ne csak tisztán lásson, de az igazi világosságot is birtokolja, feltétlenül szükséges, hogy azért akarjon egyre tisztábban látni, hogy megtudhassa, mi a célja az életének, mire, és hogyan kell felhasználnia az életét, hogy betöltse a teremtése során kapott/felvállalt feladatát, és eközben egyre jobban és helyesebben megtanuljon szeretni. Életünk céljának keresése egy életre szóló program. Az erről való elgondolkodás messze meghaladná a jelenlegi elmélkedésem kereteit. Ezért hát csupán a keresés/továbbadás hogyanját próbálom körüljárni.

Először is azt próbálom megvizsgálni, hogy mit is nevezek én a keresés során (nem a tartalomra vonatkozóan) *igazi világosságnak*. Majd arra térek rá, hogy ha valaki ennek az igazi belső világosságnak a birtokba jut, mi adja meg *szeretetének az alapfeltételét, további feltételeit, és végső feltételét*.

Az igazi világosság

Derűs éjszaka feltekintve az égboltra az ember azt tapasztalja, hogy a Hold és a csillagok is világítanak. Mégis óriási különbség van a kétféle világítás között. A csillagok saját fényüket¹ szórják szét, a Hold azonban csak visszaveri más égitest fényét. A csillagok belső energiákat sugározzák szét, a Hold bár elnyeli a ráeső fény egy részét, de soha nem rendelkezik annyi energiával, hogy saját fényét sugározná, csak világít a visszaverés által.

A fenti hasonlattal harmóniában talán nem véletlen, hogy az evangéliumi képen is a betlehemi istállóhoz csillag vezette² a Messiást-várókat, s nem valamiféle saját fényvel nem rendelkező égitest.

Vakság, vagy tisztánlátás?

A Jn.9,41-ben elhangzik egy furcsa mondat Jézus ajkáról: "Ha vakok volnátok,... nem volna vétkeitek." Valóban érdemes egyre tisztábban látni, - azaz nem vaknak maradni. -, hogy ezáltal kitáguljon felelősségünk határa, és leszűküljön cselekvési lehetőségeink köre? (Pl. másokat félrelökve, mások kárára nem juthatunk előre; ha bántás ér bennünket, visszabántás helyett szeretet kell, hogy legyen a válaszuk.)

A Jn.8,31-32-ben olvashatjuk: „Jézus azután így szólt azokhoz a zsidókhöz, akik hittek benne: „ha megmaradtok beszédemben..., akkor meg fogjátok ismerni az igazságot, és az igazság szabadokká fog tenni titeket.”

Nincs itt valami ellentmondás? A tisztánlátás által megszerzett igazság ismerete leszűkíti az ember cselekvési lehetőségeit - azaz látszólag szabadsága egy részétől fosztja meg, és Jézus mégis azt állítja, hogy az igazság szabaddá tesz. A látszólagos ellentmondást csak úgy lehet feloldani, ha be tudjuk látni, hogy tudatunkban

¹ Természetesen a csillagok belső energiája sem saját energia, mivel az, az energia ősforrásából származik. A csillagok azonban ezt az energiát beépítették önmagukba, felhalmozták, majd ezt adják tovább.

² Az evangéliumi képet csupán analógia-forrásként használom fel. Ugyanis a kutatások mai állása szerint a mozgó égitest, melyet a bölcsek követtek, vagy követni véltek, csupán egy rendkívüli égi jelenség (üstökös? szupernóva? égitestek együttállása?) lehetett.

meglehetősen kevert a "szabadság" fogalom. Addig, amíg azt hiszi az ember, hogy az a legszabadabb, aki bármit megtehet, óriási tévedésben van. Ebben a tévedésben voltak Jézus hallgatói is, akik Jézus előbb idézett mondatára így válaszoltak: "Ábrahám magvai vagyunk, soha senkinek a rabszolgái nem voltunk, hogy mondhatod hát, hogy szabadokká lesztek?" A valódi szabadság valami teljesen mást jelent, és nem a kötöttségektől való mentességet.

1. Az igazság megteremti szeretetünk alapfeltételét: szabadá tesz.

Az igazság csak akkor tesz szabadá, ha az ember hasonlóná válik a betlehemi csillaghoz: azaz, ha az igazság saját *belső energiájává* válik, és azt *kisugározza*. Bármelyik oldal hiánya esetén az igazság nem képes szabadá tenni az embert, azaz megadni szeretete alapfeltételét. Aki csak befogadja az igazságot, s talán még úgy is érzi, hogy magáévá tette, de nem adja tovább, az a szabadság érzése helyett egy feszítő érzést érezhet csupán, mert az igazság lényegéből adódóan kikívánczozik. Kikívánczozik, és a kimondás, továbbadás által teszi szabadá birtokosát. Az pedig, aki meghallva az igazságot, azonnal tovább akarja adni, anélkül, hogy magáévá tette volna, hogy teljes lényével átélte volna azt, az sem fogja megtapasztalni a szabadságot, mert csak a Hold-szerepet vállalja: azaz mások sugárzását veri vissza. Egyik típus sem képes szabadá válni, azaz szeretetének alapfeltételét megteremteni.

Az igazság csak akkor képes szabadá tenni az embert, ha - miután befogadja - engedi, hogy átrendezze belső energiáit, és ezt a belső rendjén átjárt igazságot adja tovább.

Spinoza az érzelmekkel kapcsolatban kétféle érzelméről beszél:

- A szenvedő érzelem kiélése közben az embert kényszer hajtja, olyan indítékoknak válik a tárgyává, amelyeknek nincs is tudatában.
- A cselekvő érzelem kiélése közben az ember szabad, ura érzelmeinek. Mivel az érzelem cselekedeteinket kísérő jelzőrendszere is – mely cselekedeteink helyességéről tájékoztat, - így a fenti megkülönböztetés érvényes szeretet-tevékenységeinkre is.

Vagyis lehet szabadon szeretni, és lehet valamilyen kényszer hatása alatt /azaz szenvedő módon/ is szeretet cselekedni, szeretetet „színlelni”.

Szenvedő módon szeret az ember akkor, ha valamilyen külső vagy belső kényszer hatására cselekszik. Elvárások, félelmek, egzisztenciális biztonság-igény, öngizolási-vágy, elismerés-vágy és még ki tudja, mi minden hajthatja az embert, amikor így "szeret". Ha enged a kényszereknek, cselekedeteinek látszólagos gyümölcsei ellenére is biztos lehet abban, hogy szeretete hamis, mert szeretni csak szabadon lehet.

Az ember szeretetének alapfeltétele, hogy szabad legyen: azaz, hogy képes legyen „irányítani” gondolatait, érzelmeit, törekvéseit, és ezeken keresztül

cselekedeteit. A szabad ember ura akar lenni idejének, energiájának, hogy azokat belső, folyamatosan rendeződő értékrendjének megfelelően tudja felhasználni, és mindig az „értékesebbre” igyekszik magát szabadá tenni.

2. Szeretetünk további feltételei

Szavaink értéke és súlya

A belső világosságot tovább kell adni, mert egyébként szétfeszíti az embert. De csak az értékes adható tovább, az értéktelen nem. Az ember világosságát reprezentáló szavainknak értéke kell, hogy legyen. De mi adja meg szavainak értékét? Szavainak elsődleges értéket az adja meg, ha minél teljesebb fedésben vannak Jézus gondolatvilágával, szavaival. De vajon elégséges-e ez? Simone Weil mondja: "Ugyanaz a szó lehet jelentéktelen, vagy rendkívüli, attól a módtól függően, ahogyan kimondták. És ez a mód azon múlik, hogy milyen mélységű az emberi létezésnek az a régiója, ahonnan a szavak fakadnak, és az akarat ebben semmit sem tehet. És csodálatos egyezéssel ugyanarra a területre jutnak el abban, aki hallgatja őket. Ekképpen a hallgató felismeri, - ha megvan benne a felismerés képessége - hogy mi az értéke a szavaknak." Vagyis szavaink értékét a tartalom nem képes önmagában megadni!

Az igazságot megfogalmazó, és belsőbb régiókból eredő szavaink olykor sebet is ejthetnek. Milyen nagyszerű az, ha az ember képes arra, hogy szavainak a tartalma, és ne a formája legyen a vádló! Ezzel nem akarom kizárni a szent harag és szent indulat jogosságát. Sőt, ha ezek valóban szentek – azaz "érted" és nem "ellened" irányulnak - növelik a szó értékét. Amennyire növelni tudja a szent harag a szó értékét, legalább olyan mértékben tud romboló lenni az "ellened" irányuló harag indulata. Az embernek hinnie kell abban, hogy az általa kimondott szavak értékét a másik ember felismeri, tehát ugyanazon szavai építeni, és rombolni is képesek a másikban.

A szó és a tett harmóniája

Az ember tettei képesek igazán hitelt adni szavainak. Ezért az életpélda értékét nem lehet eléggé hangsúlyozni. De bármennyire is nagy érték az életpélda, csak akkor érték, ha helyén van az ember életében. A "dumálás helyett inkább cselekedjünk" megnyilatkozás lehet a csalódottság, belefáradás hangja is. Ilyenkor az életpélda képes a belemenekülés helyévé is válni. Sem a szó, sem a tett nem képes a másikat helyettesíteni. Vigyáznunk kell nagyon arra, hogy ha néha fel is borul szavaink és tetteink harmóniája, nehogy a két dolog bennünk egymás ellentétévé váljon. Mindig tisztán kell látnunk, hogy a kettő egymás szerves kiegészítője.

A szív és az ész harmóniája

Jézus példája nyomán nagy hangsúlyt teszünk a Bokorban a tanulásra, tanításra. A felületes szemlélő ebből arra következtethet, hogy ez a hangsúlytevés egyet jelent - az ész és a szív kettősségében - az ész

javára történő rangsor felállításával.

A szív hátrányát számon kérő megnyilatkozások persze jogosak is lehetnek. Például, ha az ember az értelmével felfogott gondolatait úgy akarja továbbadni, hogy azok nem járják be előbb belső útjait, közben teljes lényét átalakítva. Ilyenkor ugyanis csak a "Hold"-szerepet hajlandó vállalni. Ilyen esetben a gyakorlat is a számon kérőket igazolja. Ugyanis sokszor egy szívből jövő, tehetetlenségét kínló zagyvaság sokkal jobban segít, mint egy átgondolt, logikus tanácsadás. Kissé cinikusan szokták mondani: van, aki segíteni akar, és van, aki tanácsot adni. A Hold-típusú, csak szavakat visszaverő emberről beszél Jung is, amikor a szív fontosságát hangsúlyozza:

"A ma emberének tragikus tévedése, hogy azt gondolja, ha kikiabál egy jelmondatot, vagy felmutat egy transzparenst, az hat..., pedig csak az hat, ami előbb a szívünket belülről érinti." Persze ez a gondolat burkoltan arra is inti az embert, hogy az ész felé megbillent harmóniát, nehogy a szellemi tevékenységei visszafogásával próbálja helyrebillenteni.

A belső energiát sugárzó szabad ember a szív és az ész harmóniájából él. Ez a harmónia, azonban egy állandó belső küzdelem vállalását jelenti, amit József Attila csodálatosan fejez ki egyik versében:

*"Az elme, ha megért, megbékül,
de nem nyughatik a szív nélkül.*

*S az indulat, múló görcsökbe vész,
ha föl nem oldja eleve az ész."*

A közös látás erősítő hatása

Megerősíti az ember belső világát (tudását, szívét, törekvését), ha egy - számára értékes - közösség is visszajelzi belső látásának helyességét. Értékes közösség az ember számára az, ahol a tagok közösen törekuszenek arra, hogy szavaik egyre jobban fedésbe kerüljenek Jézus szavaival. Ahol fontosnak tartják azt is, hogy szavukat és tetteiket, valamint szívüket és értelmüket is egyensúlyban tartsák. Egy ilyen közösség helyeslése nagyon meg tudja az embert erősíteni, így szavainak biztonságát, erejét, értékét is jelentősen megnöveli. Ekkor értelmet kap, és érdemessé válik egymásra figyelni, egymást megérteni, és megtanulni közösen látni.

Az egymásra-figyelés nem jelenti azt, hogy mindig és mindenben egyet kell értenünk, sőt baj is lenne, mert ez a tarkaság igazi tiszteletének hiányosságáról árulkodna. De szükséges, hogy mindig a másik megértésére törekedjünk. Megérteni valakit azt jelenti, hogy egyre mélyebben megismerjük a másik törekvőközpontjának világát. A másik indítékaira figyelő párbeszédben lehetséges csak egymás valódi gazdagítása.

3. Szeretetünk végső feltételének mottója: "Csak a boldog ember képes másokat boldoggá tenni"

A családban és a közösségben is nehéz a másság elfogadása. Sajnos egymás passzív elfogadása - ami olykor nem is olyan egyszerű - nem elegendő. A fejlődő kapcsolatokhoz az is szükséges, hogy egymást boldoggá akarjunk tenni, hogy egymás emelése révén

emelkedjünk.

Mindannyiunk előtt világos, hogy nem azon múlik közösségünk szeretetlégköre, hogy képesek vagyunk-e olyan embereket összegyűjteni, akiket tudunk szeretni, hanem azon, hogy kifejlődött-e bennünk a szeretet képessége. Ezt tisztán látva, vajon nem értékeljük-e mégis sokszor többre azt a közösséget, ahol élvezzük mások szimpátiáját, mint ahol szeretet-képességünk fejlesztésére és gyakorlásra bőven akad lehetőség? Vajon nem körözi-e le bennünk is olykor a másokat boldoggá tenni akarásunkat a helytelen boldoggá lenni akarásunk, azaz az elismerésre és szimpátiára vágyásunk? Nem igaz az az állítás, hogy "minden ember boldog akar lenni...". Csak nagyon kevés ember akar boldog lenni. Megelégszünk apró örömmel, s ezért nem is tudunk igazán boldoggá tenni másokat.

A teremtés könyvében minden nap után Isten azt mondja: "Ez jó.". Nekünk is törekednünk kell arra, hogy mi is minden nap után ki tudjuk mondani szívből, hogy ez jó.

Fromm írja az anyai szeretettel kapcsolatban: "A legtöbb anya képes rá, hogy "tejet" adjon, de csak kevesen tudnak "mézet" is adni. Hogy mézet adhasson, ahhoz az anyának nem csak "jó anyának", hanem boldog embernek is kell lennie, és ez már keveseknek sikerül. Az anya élet-szeretete éppoly ragályos, mint szorongása.". Az élet szeretetének győznie kell önmagunkban, minden félelem, csalódás, szorongás és bántás ellenére, mert csak a boldog ember képes másokat boldoggá tenni!

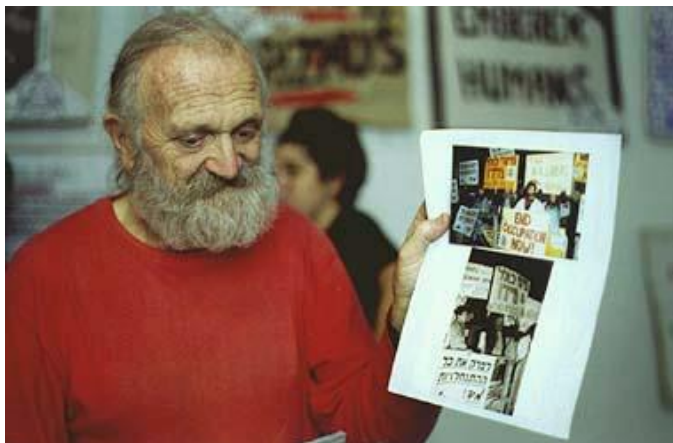
Karácsonyra készülve mindannyiunk számára azt kérem, hogy az a világosság, amelyet Jézus hozott el közénk - s amelynek jelképe talán a betlehemi csillag is lehet - járjon át bennünket, s teremtsen Rendet bennünk. Hogy az a világosság, amelyet továbbadásra kaptunk - s amely emiatt kikívánczik -, feszítsen szét bennünket, hogy ne tudjunk hallgatni róla. Hogy ne kötözzük meg Teremtőnk szándékát, s eljuttassuk a kapott világosságot mindazokhoz, akiken rajtunk keresztül akar segíteni, s képesekké váljunk arra, hogy ne csak "tejet", de "mézet" is tudjunk adni.

1987.

DEMECZKY JENŐ

SÍK TOMA - EGY ÓBUDÁN SZÜLETETT ERŐSZAKMENTES VILÁGPOLGÁR

Sík Tomával az Alba Kör pincehelyiségében találkoztam először, a Hadkötelezettséget Ellenzők Ligájának egyik megmozdulását szerveztük. Ő az Alba Körösökkel jött. Meglepett a belőle áradó elevenség és következetes őszinteség, ősz szakállával az este egyik ötletgazdája és mozgatója volt a jobbára huszonéves fiatalok között.

Mennyi idős vagy most?

1939. augusztus 17-én, a II. Világháború kitörése előtt két héttel születtem Óbudán, a Margit-kórházban, de a szívem és a munkabírásom szerint a huszonévesek közé tartozom. Igaz, hogy nem velük együtt nőttem föl, de a problémáikat, és a helyzetüket nagyon jól értem, mert Izraelben - ahol akaratom ellenére 45 évet éltem - több mint harminc éven át végeztem hasonló munkát, mint amibe ők néhány éve kezdtek itt Magyarországon.

Miért és hogyan kerültél Izraelbe?

Hosszú történet ez, látom a fordulópontjait, és remélem, hogy egyszer alkalmam lesz újra MÉLYEN ÁTgondolni az egészet egy szakértő lélekbúvárral, aki a történeti réteg ismeretében analízissel és hipnózissal segítene kideríteni, hogy miért lett belőlem istenmentes, pacifista, anarchista, vegán (tökéletes vegetáriánus) világpolgár. Vallásos zsidó családban születtem, apai ágon minden őszám rabbi volt, apám törte meg a hagyományt, ő nyomdászként dolgozott. Három éves koromban a szüleim elváltak, de nem sínylettem meg, mert anyám nagyon szeretett minket (a bátyám hét évvel idősebb nálam), apámnak pedig nem volt alkalma arra, hogy uralkodói mintát adjon az életemhez. Az első gyermekkori emlékeim 1944-ből származnak. Emlékszem az óbudai „zsidó ház”-ra a Szőlő utca és a Kiscelli utca sarkán. Arra is jól emlékszem, hogy amikor a távolban csöcselék tűnt föl, egy arra járó idősebb férfi szólt az ott lakóknak: „Testvérek, ne engedjétek a gyerekeket az utcán játszani, zárjátok be jól a kaput!” Megéreztem az összefüggést a fenyegetően közeledő tömeg és az idős férfi figyelmeztetése között. Úgy mondták, zsidó-hitehagyott, humanista volt ez a férfi. Nekem első és egyik legfontosabb példaképem lett. Később jött a begettőzés. Életem legcsodálatosabb jelenségének tartom, hogy a gettóbeli élet nyomorúságától az erőszakmentességhez jutottam. Nem akarom, hogy ötéves gyerekekkel és akárkivel, bármilyen okból is úgy bánjanak, ahogyan velem bántak akkor. Más emberek ugyanazon körülmények hatására A MÁSOKNÁL TAPASZTALT NEGATÍVUMOKAT ÁTVETTÉK, sovíniszták, nacionalista militaristák lettek, már rögtön felszabadulásuk után, és ezt

munkálják a mai napig is ott kint az „ígéret földjén”. Manapság, MINT A MACSKA AZ EGÉRREL, MÓDSZERESEN JÁTSZANAK A PALESZTINOKKAL.

Túléltek a zsidóüldözést és a háborút?

A szűkebb családom igen, bár ahányan voltunk, annyiféleképpen. A bátyámat például a cionista mozgalom szervezői 1945-ben rávették, hogy induljon el velük Palesztinába. Három évig kalandozott, közben cionista eszmei hatás érte, így harcos nacionalista zsidó lett, Izrael kikiáltásától kezdve mind a mai napig a zsidó állam egyik leghűségesebb híve. Apám - akkor már külön élt tőlünk - párttitkár lett a Néphadseregben, ezért később, 1956-ban, jobbnak látta, ha kivándorol Izraelbe. Anyám minden gondoskodásával és szeretetével engem vett körül, így igazán jó dolgom volt, Óbudán. Úgy látszik, hogy gyermekkorom körülményei és eseményei miatt már akkor valamiképpen elemeztem a túlélés tanulságait, és tíz évesen kijelentettem: nem akarok szombatoként a zsinagógába menni.

Nem túl önálló gondolat ez egy tíz éves gyerektől, aki egyébként szeretetben és biztonságban él?

Lehet, hogy hatott rám az akkori úttörőmozgalom, amelyben megtanultam az önkritika, az elemzés, a tudatosság, az éberség és az ésszerű gondolkodás elemeit, és hasznosságát. Bár a 40-es évek végének hittanóráin megismertem a héber nyelvet, a zsidó vallási előírásokat és szertartásokat, jól olvastam és szépen énekeltem a kórusban, mégis húzódoztam attól, hogy a zsinagógában töltsöm a szabadidőmet. Anyám nem erőltette a dolgot, és nem is mentünk többé. Mégis, egy év múlva, 1950-ben úgy döntött, kivándorol Izraelbe, követi a bátyámat, aki nagyon hiányzott neki; én pedig nem tehettem mást, vele mentem, sírtam, szenvedtem az egész úton és a megérkezés után is. Ezzel új szakasz kezdődött az életemben, elhagytam a szülőhelyemet, ahol kommunista magyar hazafi lehettem volna. Olyan környezetbe kerültem, ahol újra meg kellett küzdenem önmagamért - a külső elvárásokkal szemben.

Milyen élmények értek Izraelben?

1950. augusztus 21-én érkezünk Barbara falu mellé, az újonnan alapított Mavqi'im kibbucba. Az első hónapokat ott töltöttem, Izrael déli határán. Barbara kiürített palesztin falu volt, főterén az új kibbuc futballpályája, a volt palesztin iskola épületében a műhelyt rendezték be. Nekünk Óbudán azt tanították, hogy a gyerekek munkája a tanulás. Nem tudtam elképzelni, hogy akik azelőtt oda jártak, most hol lehetnek, hol végezhetik a munkájukat. Nem tudtam a palesztin menekültek táborairól a Gáza övezetben, nem tudtam a deportálásokról, nem tudtam, hogy a Jerusalem Post 1950. okt. 25.-i száma úgy ír a deportálásokról, hogy a palesztinok (akkor már igazolványos izraeli állampolgárok) „önként és boldogan” költöznek ki a Gáza övezetbe, és engedték át

falvaikat a betelepülő zsidóknak. Arról sem tudtam, hogy az izraeli pacifista mozgalom akkori titkára 1950. október 8-án látogatott el egy Al-Madzsal nevezetű (most Ásqalon) városkába, ahol találkozott a helybeli életüket folytatni vágyó palesztinokkal - ezek voltak a két héttel később „önként és boldogan” kiköltözők, akiket a környékbeli falvakból gettóztak be a cionisták, Barbara faluból is. Valahol itt folytatódik az én pacifizmusom fejlődéstörténete, a mi a budapesti gettóban „kezdődött”. Mindezeket a történeti eseményeket csak később ismertem meg, de azt a mélyen átéreztem, hogy nem jó, ha a gyerekektől elveszik az iskolát. Ezért a kiürített Barbara lett az én második - érzelmi - szülőhelyem.

Mi volt számodra a legnehezebb ebben az új környezetben?

Nem lehettem magyar, hiszen nem magyar környezetben éltem; zsidó már nem voltam, de ott annak tartottak akaratom ellenére (máshol is van ilyen?); izraelivé pedig nem akartam lenni, mert nem értettem egyet annak a cionista mozgalomnak az eszmeiségével, amely a barbarai iskolában asztalos műhelyt rendezett be, és működtette azt a bentlakásos iskolát, ahol akaratom ellenére tartottak, és megpróbálták mindarra ránevelni, amit elleneztem. Így önként adódott a következtetés: nem lehetek más, csak világpolgár. 1950-től hét éven át a bentlakásos nevelőintézet tanulója voltam. Az intézet lakói délutánonként gazdasági munkát is végeztek, helyben és egy közeli kibbucban. Rám 5000 baromfi gondozását bízta, így azután közelről láttam, hogy a sakter (a zsidó vallási előírások szerinti vágást végrehajtó mészáros) miként végez az állatokkal. Akkor határoztam el, hogy nem akarok mások számlájára élni, miattam ne öljenek meg egyetlen másállatot sem.

Milyen állatot?

Másállatot. Nem emberi állatot. Mert az embernek nem szabad elfeledkeznie arról, hogy alapjában véve maga is állat és másállat társaival kell osztoznia a föld erőforrásaiban az egyenjogúság elve alapján, még ha az esze fejlettebb is, vagy talán pont ezért. Így lettem vegetárius, pontosabban vegán: semmilyen másállati eredetű terméket nem használok, se táplálkozásra, se öltözködésre, se más célra. Eredetileg etikai megfontolások vezettek, majd hamarosan kialakultak az egészségügyi megfontolások is, mert azok nélkül az elv következetes betartása lehetetlen. Egyszerre lettem hát vegán és pacifista meggyőződésű világpolgár, anélkül, hogy tudtam volna más, hasonló gondolkodású embertársaimról. Ez lett az én „Szentháromságom”, mert egyiket sem tudtam felfogni egymagában.

Úgy tudom, Izraelben a katonáskodás még a nők számára is kötelező. Hogyan lehettél pacifista ebben a környezetben?

Korábban jól tanultam, de a tizenegyedik és

tizenhatodik életeim közötti időszakban az identitásom foglalkoztatott. Rájöttem, hogy mivel nem leszek „jó állampolgár”, illetve katona, nem helyes, hogy a cionista mozgalom pénzéből élek, mert ezt soha nem tudom úgy viszonzni, ahogy ők elvárják. Amikor összetalálkoztam bennem a vegán, pacifista, világpolgár, anticionista, világi humanista gondolkodásmód, megváltozott az életem. A kollégiumban sok társadalmi munkát végeztem, sokat dolgoztam a diáktanács, a diákügyészség, diákbíróság szervezésében, újságot szerkesztettem. Az iskola vezetői jól láthatták ezt, mert - így látom utólag - megpróbálták megvesztegetni. Hatalmat adtak a kezembe, olyan kollégiumi funkciókkal bízta meg, amelyekben átélhettem és megszokhattam volna a parancsadás és engedelmesség egymást kiegészítő működését. Ehelyett önkormányzatot szerveztem, és a sorozáskor közöltem, hogy nem megyek katonának.

Milyen következménnyel járt ez a döntésed?

Különös módon semmiféle jogi következménye nem lett. Akkoriban két és fél év volt a kötelező katonaidő (már régóta három év). A férfiaknak a mai napig sincs jogi lehetősége a katonáskodás elutasítására, sem a katonáskodás kiváltására békeszolgálattal vagy polgári szolgálattal. Mégis följánlották, hogy ha négy évig dolgozom egy kibbucban, elkerülhetem a katonáskodást. Vállaltam. A kibbuc a Negev sivatagban volt, beduin arabok földjén, még Izrael állam kikiáltása előtt alapították. Néhány hónap alatt világossá vált számomra, hogy ez a kibbuc, itt az arabok sivatagában nem más, mint afféle előretolt helyőrség, katonai erődítmény, ahol azzal a reménnyel vártak, hogy majd én biztosítom a település védelmét, mert engem követve jönnek „más” katonák, egy kiegészítő egység, a „földművelő brigád” kötelékében. Bejelentettem, hogy ez ellenkezik a meggyőződésemmel, ezért elhagyom a kibbucot. Visszatértem a nevelőintézetbe, ahol eleinte éjjeliőrként, majd a falu titkáráként dolgoztam, és önkéntesen szerveztem a helyi tűzoltást. A hatóságok hallgatólagosan tudomásul vették, hogy katonáskodás helyett ezt a munkát végzem. Félévenként ráírták a katonai behívómra, hogy halasztást kérek, tekintettel a munkámra. Végül azt mondtam, hogy én ezt sem írom rá, akinek fontos, az majd ráírja. 1965-ben, az akkor már 20 éves Izraeli Pacifista Szövetség titkára lettem, közben folytattam munkámat azt intézetben. Nem szerették a társadalmi tevékenységemet, de mert egyénileg kedveltek, eltűrték. Csak 1974-ben hagytam el az intézetet, 17 évi munka, 24 év ottlakás után. Ez a bentlakásos iskola lett a harmadik szülőhelyem, mert itt töltöttem fiatal éveim javát. Arra törekedtem, hogy időm és energiám egészét a béke és az emberi jogi mozgalmak ügyének szentelhessem. Ezekben már addig is részt vettem, tagként és szervezőként egyaránt. Szerény, egyszerű életmódot fejlesztettem ki, szimbolikus jövedelemből éltem, mégis biztosítottam, hogy a tanácsomat és segítségemet igénylők bármikor

TALÁLKOZÁSRA KÉSZEN megtalálhassanak.

Voltak-e mások is, akik elutasították a katonáskodást? Hogyan bántak egy köztudottan nacionalista, militarista államban a pacifistákkal?

Törvényesen csak a nők tagadhatják meg a katonáskodást Izraelben, ha lelkiismereti okokra hivatkoznak. Harminc éven át működtem tanácsadóként a pacifista szövetségben, sok emberrel foglalkoztam, de nem találkoztam két egyforma esettel. A katonáskodás lelkiismereti okból történő megtagadását nem ismeri el a törvény, és polgári szolgálatra sincs törvényes lehetőség, ezért minden egyes férfi esetében egyedi elbírálás alapján döntenek a követendő gyakorlatról. Tapasztalataim alapján bátran állíthatom, hogy a katonáskodást elutasítók egyetlen hatékony eszköze a meggyőződésen alapuló elszántság és kitartás. Ha valaki eltéríthetetlennek bizonyul, mindig módot találnak arra, hogy mentsék az állam tekintélyét. A legnagyobb büntetés, amelyről tudok, ötször 35 napi elzárás volt. Másoknál elegendő volt, ha egy-két alkalommal letöltötték a héttől harmincöt napig terjedő elzárást, többé nem hívták be, vagy lelki betegsége hivatkozva alkalmatlannak minősítették őket, habár a törvény három év börtönt és pénzbüntetést ír elő.

Magyarországon fél évtől három évig terjedő börtönbüntetést szabtak ki ugyanezért békeidőben. Mi lehetett az oka annak, hogy Izraelben, a fennállása óta szinte szüntelenül hadban álló országban, ilyen enyhe elbánásban részesítették a lelkiismereti tiltakozókat? Az egyik ok éppen a zsidó-arab szembenállásban kereshető. Izrael külpolitikája arra irányult, hogy önmagát békeszerető, barátságos állammak mutassa, amelyet militarista, agresszív arab államok fenyegetnek. Ehhez az arculathoz egyáltalán nem illett volna, ha a katonáskodást elutasító izraeli polgárokból szigorú büntetésekkel mártírokat faragnak. A másik ok a polgári szolgálatot szabályozó törvények már említett hiánya és a sajátos zsidó kultúra együttese. A hatóságok képviselőinek egy nem létező törvény alapján kellett eljárniuk, tehát volt mérlegelési lehetőségük. És egy honfitársukat, egy másik zsidó embert kellett büntetéssel kényszeríteniük. A zsidó vallás védi a közösség minden tagját, még ha nem is teljesíti azt, amit elvárnak tőle. Együttérzésre mindig számíthat. A kényszerítő büntetéseket csak addig alkalmazták, amíg megbizonyosodtak az illető kitartásáról, azután már inkább a megegyezés lehetőségét keresték. Ezért tanácsadóként az volt a legfontosabb szempontom, hogy a lelkiismereti tiltakozók soha ne hazudjanak (elsősorban önmaguknak ne), csak olyasmit állítsanak, amit legbelsőbb meggyőződésük alapján meg is tudnak védeni. Több óra hosszat beszélgettem velük, én játszottam az ördög ügyvédjét. Volt olyan, aki a beszélgetések során rájött, hogy a lelke mélyén erőszakos, és elment katonának. Sajnáltam, hogy elvesztünk egy pacifistát, de nem vállalhattam a

felelősséget és a megtorlást azért, ha megbukik az „én igazságommal”.

Csak a pacifista szövetségben dolgoztál?

Ott kezdtem, majd sorra megismertem vagy létrehoztam azokat a szövetségeket, köröket, amelyek fiataloktól kifejlesztett eszméimet hordozták. Így lettem eszperantista világpolgár, pacifista-anarchista, emberi jogokért küzdő világi humanista, az arab-izraeli megbékélésért munkálkodó politikus. Már 16 éves koromban elkezdtem azt a hosszú küzdelmet, amely csak 1973-ban ért véget a legfelsőbb bíróság határozatával, miszerint jogom van arra, hogy a rólam vezetett nyilvántartásban a vallási és nemzetiségi rovat üresen maradjon. Ez jogi precedens lett Izraelben, és már sokan felhasználták elvi és gyakorlati céllal. Magánmegállapodáson alapuló polgári házasságot kötöttem, (Izraelben nincs polgári házasság), ezzel is a vallási elnyomás ellen tiltakoztam, ezt azonban nem ismerte el a legfelsőbb bíróság. Két lányunk született. Később elváltam, ismét magánmegállapodás alapján. A hatóságok mind a mai napig nőtlenségként, illetve hajadonként tartanak nyilván minket...

Miért fontos számodra, hogy ez a két rovat üresen maradjon?

Gyermekkoromban csaknem az életembe került, hogy nyilvántartották a származásomat. Ahol a származási adatokat nyilvántartják, ott faji, vallási, nemzeti vagy valamilyen más megkülönböztetés érdekében teszik, és ez szenvedést okoz valakinek. Ha nem küzdök a megkülönböztetés minden formája ellen, én is beállok a sorba, megkülönböztető leszek vagy megkülönböztetett, fasiszta vagy áldozat. Különösen Izraelnek nem szabad ezt a politikát követnie. A vallások általában, ahogyan ma működnek a világban, a kizsákmányolás és elnyomás eszközei, ezért ellenszenvesek számomra. Az egyistenhitet pedig egyenesen a diktatúrák bölcsőjének tartom. Sokkal rokonszenvesebb nekem az ó-görögök panteonja, amelynek istenei az emberi természet különféle vonásait és magának a Természetnek az összetevőit személyesítik meg. Ugyanakkor tudom, hogy saját eszméimet sem lehet megvalósítani a jövőbe vetett remény és odaadottság nélkül, ezért törekedtem arra, hogy a világi (ateista) humanisták egyesülete egyházként működhessen Izraelben. Nem sikerült, de nem adom föl, a régi-új otthonomban újra megpróbálom.

Mikor és miért költöztél Magyarországra?

A héber-arab megbékélés pártjának és mozgalmainak tagjaként sokat dolgoztam azért, hogy az arabok egyenjogú polgárai lehessenek Izraelnek, sőt, megalakíthassák ugyanazon a területen a Palesztin Köztársaságot. Amikor ennek a hosszú folyamatnak az eredményeként az arabok jogokat kaptak Izrael mellett,

első dolguk volt, hogy elnyomják egymást. Ez nagy csalódást okozott nekem, bár előre tudtam, hogy így lesz, mert egy állam - többé vagy kevésbé, de - csak elnyomó lehet. Azt azonban továbbra sem gondolom, hogy ez igazolná Izrael arabellenes politikáját. Eladtam a lakásomat, és 1996. január elsején távoztam. Majdnem két éven át barangoltam az USA-ban és Nyugat-Európában. 1997 karácsonya előtt Magyarországra költöztem. A lehető legszerényebb körülmények között élek, amit lehet, az utcáról szedek össze, igyekszem napi 2 dollárnál kevesebből kijönni.

Csak a tartalékaidból élsz? Nincs nyugdíjad?

Ahogy mondani szoktam, én nyugdíjtan nyugtalan vagyok, életem nagyobb részében jelképes fizetésért, társadalmi munkában dolgoztam. De nem vagyok elégedetlen, mert azt csináltam, amit a legjobbnak tartottam, azzá lettem, akivé lenni akartam. Nagyon gazdagnak tartom magam. Meggyőződésem, hogy az emberiség csak akkor maradhat életben, ha azt az életmódot tűzi ki célként, amelyre én is törekszem. Gandhival vallom, a föld eleget ad ahhoz, hogy kielégítse mindannyiunk szükségleteit, de kicsi ahhoz, hogy az önzésünket táplálja. Csak a mai európai - Amerikát majmoló - életszínvonalnál sokkal szerényebb életmód visszaállítása (VISSZATÉRÍTÉSE) hozhat megoldást a világválság és az egyéni ember problémáira. A földhöz közeli, paraszti élet a kulcs, egy fontos módosítással: Szabadságot a másállatoknak! Akkor az emberek is szabadabbak lesznek. Egyszerű, szerény, gyakorlati élet kell nekünk, a Természetben, a Természettel.

Mivel foglalkozol Magyarországon?

Tőlem telhetően próbálom segíteni a hozzám hasonló elveket valló magyar szervezeteket. És keresem azokat a társakat, akikkel létrehozhatnám a jövő életközösségét, a humanista kommunizmus alapján álló kommunát. Amelyben két dolgunk lenne, a munka és a játék. Permakultúrával megtermelnénk a 9000 ehető (gyom)növényből azt a néhányat, amely elegendő a szerény vegán étkezéshez. A játékkal pedig egymást szórakoztatnánk, hiszen azért vagyunk a világon, hogy egymásért legyünk. De ez a témakör megérdemelne egy másik beszélgetést.

Miben látod eddigi életed legfontosabb tanulságait?

Három szülőhelyem van, de nincs szülőföldem, illetve hazám. Az utóbbi kettő demagóg fogalom. Az embert az határozza meg, amit gyermekkorában megél, és ahogyan azt fölfogja. A gyermekkorát egy bizonyos helyen tölti, és nincs tudatában annak, hogy az a hely egy ország része. Az úgynevezett nemzetiség környezeti fogalom, illetve jelenség, ezt igazolják a tájszólások is. Hogyan lehetek világpolgár? Csak úgy, ha globálisan gondolkodom és helyileg cselekszem. Akkor bárhol lehetek világpolgár, és az is kell, hogy legyek, ahhoz, hogy biztosítsam az életemet a barátság,

a szeretet, és a segítség által. Nyitottsággal és nyíltsággal mindenki más iránt. Ami az én emberi jogom, az az én emberi kötelességem mások iránt. Mert a Világ egy nagy egység (aki akarja, hívja istenségnek), amelynek én csak egy pirinyó kis része vagyok, mint minden és mindenki más; de csak ennek a ténynek a felismerésével és jóakarattal lehetséges. Kölcsönösen összeilleszkedve. Én csak azt tudom megtenni, amit én meg tudok tenni. Megpróbálok.

(Jesajáhu Tóma Sík 1939-2004)

WASS ALBERT

FUNTINELLI BOSZORKÁNY (RÉSZLET)

Látod – mondotta a pap egy idő múlva –, valahogy így volt ez velem is. Szorított a sok butaság. Ahogy te mondod: a láda. Éreztem, hogy amiket mi az embereknek ott a templomban tanítunk, az nem jó. Nem jó, nem lehet jó, mert mi magunk sem hiszünk benne egészen. És szabad olyasmit tanítani, amit magunk nem hiszünk?

– Nem. Olyasmit még mondani sem szabad.

– Na látod, hát ez volt a baj. Minden vasárnap el kellett mondjak a templomban egy rakás olyasmit, amiben magam sem hittem. Nemcsak, hogy nem hittem! De, aminek egy részéről biztosan tudtam, hogy nem úgy van, ahogy mondok. Hát az ilyesmit nem lehet sokáig bírni. Én sem bírtam sokáig. Egyszer csak elkezdtem mondani azt, amit tudtam. Aztán elkezdtem mondani azt, amit hittem. Az emberek csudálkoztak, de tetszett nekik. Láttam az arcukon, hogy tetszett nekik, amiket mondtam, mert ők is úgy megszokták már, mint ahogy megszokták az apáik és a nagyapáik, mert mindég ugyanazt hallották a papoktól.

De, amit én mondtam, az új volt nekik a templomban, arra felfigyeltek. Új volt és mégsem új, mert ugyanaz volt, amit ők is úgy elgondoltak néha, amikor egyáltalán gondolkoztak ilyen dolgok fölött. De a többi papnak nem tetszett, amiket mondtam. Írtak innen és írtak onnan, és aztán eljött a püspök maga...

– Tudod, nem lett volna semmi baj, ha a püspök egyszerűen azt mondja:

„Nézd, Xavér fiam, te nem úgy beszélsz, ahogy én szeretem, s mert a templomban én parancsolok, tehát megtiltom neked, hogy a templomban beszélj”. Ezt kellett volna mondja a püspök, és én akkor kimentem volna a fák alá, és ott beszéltem volna az embereknek Istenről és arról, amit az Istenről tudok. De nem ezt mondta. Hanem hagyta, hogy bejöjjenek az emberek a templomba, és hagyta, hogy elkezdjem a szertartást. És amikor én a szertartások helyett egyszerűen elkezdtem beszélni, ahogy szoktam, akkor fölugrott, odaszaladt hozzám, és elkezdte tépni rólam a papi ruhát, és elkezdett kiabálni, hogy istenkáromlás az, amit

csinálok, és gyalázás, és nem tudom, mi, és hogy lefogat a csendőrökkel, és bolondok házába csukat, meg fölakasztat, meg megköveztet, meg mit tudom én. Hiába mondtam neki szépen, hogy: „Nézze, püspök atyám, ez az én dolgom, meg az emberek dolga, s ha az emberek szívesen hallgatják, amiket mondok, akkor legföljebb menjen ki, és ne hallgassa végig, ha nem tetszik magának ez a beszéd. S majd utána elintézzük szépen a dolgainkat”. De hiába szoltam hozzá ilyen szépen, meg se hallgatott. Csak tépte a ruhámat, ott az emberek előtt, s szidott úgy, ahogy az utolsó béresét nem szidja az ember. Egyszerre aztán engem is elfogott az indulat, s hogy éppen ott volt egy gyertyatartó a kezem ügyében, hát...

FARKAS ISTVÁN

JANÓ ÉS A HALAK (RÉSZLET)

A pap érezte, hogy kutyaszorítóba került. Ha azt mondja, hagyja már el ezt a marhaságot ezzel a svédvel, akkor bizonytalanságban hagyja a fiút az általa üdvösnek ítélt módszerrel kapcsolatban, ha pedig igazat ad neki, akkor már nem bújhat ki tovább az alól, hogy megmagyarázza neki a módszer lényegét, ezt pedig ő sem tudta. Felderengett benne a "ne ítéljetez, hogy el ne ítéltessetek", meg a "ne tégy olyat másnak, amit te sem szeretnél magadnak", de érezte, hogy ezek csak kibúvók és csak ideig-óráig nyugtatnák meg Pistát. Meg hát lehet, hogy a Sátántól van az egész módszer, bár akkor meg az anyós bizonyára megérzett volna belőle valamit. Minden esetre újra töltötte a poharakat és közben megpróbálta rendezni a gondolatait.

— Tudod barátom, ez nem egy egyszerű probléma. Kicsit féltetek is, meg egy kicsit irigyellek is. Féltetek, mert ha tovább folytatod a módszer tökéletesítését, akkor az emberek szemében egyre bolondabb leszel és lehet, hogy egy idő után az anyósod bezárat egy intézetbe. Nem mintha tényleg bolond lennél, csak olyan valamit fogsz tudni, amit az emberek többsége már nem tud és én is csak kapizsgálok. Néha az esti imáim közben, amikor már félig elbóbiskoltam éreztem valami olyan belső nyugalmat, amiről te mesélsz, meg akkor fordult elő velem nagy ritkán, bérnálások után, amikor már mindenki elment és leülök este hátul az udvarban a diófa alá, vagy néha, nagy ritkán a tabernákulum előtt, ha egyszer-egyszer éjszaka nem jön álom a szememre és átbálgatok a templomba imádkozni, vagy csak egyszerűen térdre borulni ezen a szent helyen. Igen, talán éppen akkor, amikor a nagy aktivitások után, a nagy elernyedés bekövetkezik. De hát az életünk majdnem teljesen az aktivitások özöne és minél több a gond körülöttünk annál inkább. Lehet, hogy itt van a

kutya elásva? Lehet, hogy erről is szól a Királyok könyvének az a része amelyben Illés és Isten találkozásáról emlékezik meg? Isten nem volt a szélvészben, sem a földrengésben, sem a tűzvészben, hanem a lágy szellőben, ami a békesség, a szeretet szimbóluma. De hogyan lehet, hogy a svéd módszerének hatása látszólag ugyanaz, mint ezeknek a szent iratoknak a tanúsága? Es a szent iratok miért nem érik el ugyan ezt a hatást itt, most, nálunk? És látod ez az, amiért kicsit irigyellek is. Irgyellek, mert megoldottad ezzel a módszerrel, hogy nem borítanak el folyamatosan a napi gondok és ha hosszabb időre nem is, csak arra a néhány órára, amíg a vadakra vársz bele tudsz feledkezni egy olyan állapotba, akár egy gyerekjáték segítségével, ami pozitívan változtatja meg az egész életszemléletedet. Persze ebben még nem vagyok biztos, de hát tudod "gyümölcséről ismeritek meg...". Majd meglátjuk. Látod, hiába jöttél! Semmit sem tudok neked tanácsolni. Menj haza, békülj ki az anyósoddal és gyere el máskor is, vagy ülj be egyszerűen a gyóntatószékbe és meséld el a tapasztalataidat.

HABOS LÁSZLÓ

KORRAJZ

Harangoznak,

hívó szóra álmos hívek sorakoznak,
gyáva papok tömjénfüstben agyat mosnak.

Olcsó a hit, és drága a kenyér,
vérizű borba merül hűtlen remény,
de nyílnak szemek, s lobban gyertya lángja
éjsötétben, szobamagányban,
szabad elmék roppant imádsága,
új hitet fest régi szivárványra.
Sötét érvek ellen tiszta igék szólnak,
mégis újra keresztekét ácsolnak
mártíroknak, új golgotára...

Ma kiért harangoznak?!